БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 136 (18.613). • Чоршанба, 1983 йил 15 июнь • Баҳоси 3 тийин.

КЕЧА МОСКВАДА СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ НАВБАТДАГИ ПЛЕНУМИ ЎЗ ИШИНИ БОШЛАДИ.

ПЛЕНУМДА КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ СИЁСИЙ БЮРОСИНИНГ АЪЗОСИ, КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ СЕКРЕТАРИ К. У. ЧЕРНЕНКО «ПАРТИЯ ИДЕОЛОГИК, ОММАВИЙ-СИЁСИЙ ИШИНИНГ АКТУАЛ МАСАЛАЛАРИ» ТЎҒРИСИДА ДОКЛАД ҚИЛДИ.

ПЛЕНУМ ЎЗ ИШИНИ ДАВОМ ЭТТИРМОҚДА.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1983 йил 14 июнь куни КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми иш бошлади.

Мажлисни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Ю. В. Андропов очди.

Пленумда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Марказий Комитет секретари ўртоқ К. У. Черненко «Партия идеологик, оммавий-сиёсий ишининг актуал масалалари» тўғрисида доклад қилди.

Доклад юзасидан музокараларда КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари В. В. Гришин, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Д. А. Кунаев, Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари В. В. Шчербицкий, Грузия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Э. А. Шеварднадзе, СССР маданият министри П. Н. Демичев, «Ленинград металл заводи» турбинасозлик ишлаб чиқариш бирлашмаси йиғувчи слесарларининг бригадири В. С. Чичеров, КПСС Бошқирдистон область комитетининг биринчи секретари М. З. Шакиров, КПСС Новосибирск область комитетининг биринчи секретари А. П. Филатов, СССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари Г. М. Марков, Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз Флоти Бош сиёсий бошқармасининг бошлиғи А. А. Епишев, Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари А. Э. Восс ўртоқлар сўзга чиқдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттирмоқда.

ПАРТИЯ ИДЕОЛОГИК, ОММАВИЙ-СИЁСИЙ ИШИНИНГ АКТУАЛ МАСАЛАЛАРИ

КПСС Марказий Комитетининг Пленумида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзоси, КПСС Марказий Комитети секретари ўртоқ К. У. ЧЕРНЕНКОнинг доклади

Ўртоқлар!

Инсоннинг ўзини ўзгартирмай туриб жамиятни революцион тарзда ўзгартириб бўлмайди. Партиямиз **янги инсонни камол топтириш — коммунистик қурилишнинг жуда муҳим мақсадигина бўлиб қолмай, шу билан бирга энг зарур шарти ҳам эканлигига асосланиб иш тутмоқда.**

Улуғ Октябрь юз йиллар мобайнида меҳнат аҳлининг ижодий кучларини бўғиб келган социал ва маънавий кишанларни йўқ қилиб ташлади. Революция ишчилар синфини ҳозирги даврнинг марказига қўйди, меҳнаткаш халқнинг баҳодирона бунёдкорлик куч-ғайратини қулф урдириб юборди. Совет характерининг энг яхши фазилатлари чашмалари айни мана шундан бошланади.

Коммунизм идеалларининг ҳақлигига ишончи комил бўлган оташин ватанпарвар ва интернационалист — совет кишиси революцион кураш ва революцион бунёдкорлик жабҳасида вояга етди, чиниқди ва ўсди. Актив гражданлик позицияси, давлат ва жамиятнинг ҳамма ишларидан астойдил манфаатдорлик, меҳнатга ташаббускорлик билан ижодий ёндашиш унинг ўзига хос хусусиятидир. Хуллас, ўртоқлар, янги инсон — олис келажакдаги идеалгина бўлиб қолмай, замонамизнинг реаллиги ҳамдир, деб ҳисоблаш учун ҳамма асосларимиз бор.

Буни Ленин партияси раҳбарлигида унинг социалистик демократияни ривожлантириш тўғрисидаги, меҳнаткашларнинг онглилиги, фаровонлиги ва маданиятини ўстириш ҳақидаги доимий ғамхўрлиги туфайли амалга оширилган ғоят чуқур социал-иқтисодий ва сиёсий ўзгартиришларнинг натижаси деб биламиз.

Буни биз партиянинг омма орасидаги доимо ўсиб бораётган таъсири, унинг ишчилар синфи, деҳқонлар, зиёлилар билан мустаҳкамланиб бораётган алоқалари, партия билан халқнинг бузилмас бирлигининг ёрқин далили деб биламиз.

Партия XXVI съездининг йўлини давом эттирган, унинг ички ва ташқи сиёсати давомийлигини тасдиқлаган КПСС Марказий Комитети 1982 йил ноябрь Пленумининг қарорларини бутун халқ қўллаб-қувватлади. Совет Иттифоқининг меҳнаткашлари КПСС Марказий Комитети, унинг Марказий Комитет Бош секретари Юрий Владимирович Андропов бошчилигидаги Сиёсий бюроси фаолиятини қизғин маъқулламоқдалар. Бу фаолият бутун давлат ва хўжалик механизмининг ишини изчиллик билан яхшилашга, кадрларнинг масъулиятини, уюшқоқлиги ва интизомини оширишга, Ватанимизнинг иқтисодий ва мудофаа қудратини янада кучайтиришга, совет халқининг фаровонлигини юксалтиришга қаратилган.

Партия ихтиёрида ғоявий таъсир ўтказишнинг қудратли, жуда хилма-хил воситалари, кўп сонли, яхши билимдон кадрлар бор, пропаганда ва тарбиянинг юксак таъсирчанлигини, сифатини таъминлаш учун зарур нарсаларнинг ҳаммаси бор. Бироқ, ҳаётнинг ўзи нақадар узлуксиз ва мураккаб бўлса, янги инсонни камол топтириш жараёни ҳам шу қадар узлуксиз ва мураккаб эканини унутмаслик керак. Меҳнат ва турмушнинг социал-иқтисодий шарт-шароитлари ўзгариб бормоқда. Янги-янги авлодлар етуклик палласига қадам қўймоқда. Бу эса бирталай янги вазифаларни ўртага қўймоқдаки, бу вазифалар партиянинг диққат марказида турибди. Марказий Комитетнинг 1979 йил 26 апрель қарорида, КПСС XXVI съездининг материалларида, партиянинг бошқа ҳужжатларида ҳозирги шароитда идеологик, сиёсий-тарбиявий ишни яхшилашнинг энг асосий йўналишлари белгилаб берилган. Пленумимизнинг мақсади — шу қарорлар қандай бажарилаётганини муҳокама қилишдан, бундан буёнги ишни қандай олиб бориш хусусида маслаҳатлашишдан иборат.

Социалистик давлат омманинг онглилиги билан кучлидир, деб таъкидлаган эди Ленин. Шу боисдан партия совет кишиларини ғоявий-сиёсий, маънавий жиҳатдан ва меҳнатсеварлик руҳида тарбиялашни такомиллаштириш ҳақида тинимсиз ғамхўрлик қилиб келмоқда. Мазкур ишни у конкрет тарихий вазият билан, ривожланишимиз давом этаётган ички ва ташқи шароитлар билан муттасил боғлаб олиб бормоқда.

Ҳозир партия билан халқ мислсиз миқёслардаги вазифаларни ҳал этмоқдалар. Биз жуда катта комплекс социал-иқтисодий программаларни, шу жумладан Озиқ-овқат ва энергетика программаларини амалга оширяпмиз, ишлаб чиқаришни интенсивлашга, фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга ҳаракат қиляпмиз, бепоён регионларнинг қиёфасини ўзгартиряпмиз. Биз экономикамизнинг, фан ва маданиятимизнинг улкан имкониятларидан, табиий ресурсларимиздан мумкин қадар тўлиқроқ ва самаралироқ фойдаланиш учун сабот билан курашяпмиз. Модомики шундай экан, идеология иши мана шу вазифаларнинг ҳаммасига мувофиқ бўлиши лозимлиги равшан. Беш йиллик планнинг амалга оширилиши, олға томон қилаётган ҳаракатимизнинг суръатлари ва албатта, мамлакат мудофаа қобилиятининг мустаҳкамланиши халқнинг маънавий куч-ғайратини нақадар сафарбар эта олишимизга, унинг меҳнат ва социал активлигини кўтара олишимизга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади.

Ўртоқлар, ҳозирги шароитда пропаганда ва тарбия ишининг характерига халқаро вазият сезиларли таъсир қилаётганини сизлар яхши тушунасизлар. Кейинги вақтларда халқаро вазият ғоят кескинлашди. Америка Қўшма Штатлари ва унинг НАТОдаги иттифоқчилари ҳаддан ташқари хатарли йўлдан бормоқдалар. Бу йўлнинг синфий моҳияти равшан, у ҳам бўлса — инсоният ҳаётидаги прогрессив ўзгаришларга халақит беришга, ўзларининг бой берган позицияларини қайтариб олишга уринишдан иборат. 60—70 йилларда халқаро майдонда бир қанча катта-катта мағлубиятларга учраган империализм, аввало Америка империализми бизнинг ижтимоий тузумимизга, марксизм-ленинизм идеологиясига ўз миқёси жиҳатидан мисли кўрилмаган кўламда тобора ёпирилиб ҳужум қилмоқда, совет кишиларининг онгини заҳарлашга, бизнинг ташқи сиёсатимиз мақсадларини бузиб кўрсатишга, халқлар тинчлиги ва озодлиги ишининг суянган тоғи бўлмиш реал социализмнинг ўсиб бораётган таъсири йўлини тўсишга уринмоқда. Икки идеологиянинг кескин, чинакам жаҳоншумул кураши давом этмоқда.

Мана шуларнинг ҳаммаси ғоявий-тарбиявий ишнинг мазмунини, унинг шаклари ва усулларини янгилаш, бойитиш, актуаллаштиришни, бутун пропагандамизнинг ҳужумкорлигини кучайтиришни талаб қилади. Турмушнинг ўткир проблемаларидан бўйин товлаш, расмиятчилик ва дабдабабозлик каби ҳодисаларни тобора қатъият билан бартараф қилиш зарур. Реализм, ҳақгўйлик ва ишчанлик, ютуқларимизни моҳирона кўрсатиш ва одамларни тўлқинлантираётган масалаларни пухта ўйлаб таҳлил этиш, фикр янгилиги ва баён этишнинг равшанлиги — Марказий Комитетнинг идеология ходимларига бераётган йўл-йўриқлари мана шулардан иборат.

Бутун идеология фаолияти ленинча иш услубини юксак ғоявийлик руҳи билан, социалистик ахлоқ нормаларига, коллективчилик турмуш укладига зид бўлган ҳар қандай қолоқликка нисбатан муросасизлик руҳи билан суғорилган амалий, ижодий, новаторлик услубини ҳамма жойда қарор топтиришга кўмаклашмоғи лозим.

Бизнинг Пленумимиз ҳақли равишда илмий коммунизмнинг, пролетар идеологиясининг асосчиси — Карл Маркс йили деб аталган йилда ўтаётганлиги унга алоҳида моҳият бахш этади. Бу идеологиянинг илмийлиги ва демократизми, революционлиги ва инсонпарварлиги уни эксплуататорлик тартибларини ва империализмнинг агрессив сиёсатини оқлаб, унга ҳамду сано ўқийдиган, миллатчилик ва шовинизмни тарғиб қиладиган буржуа идеологиясидан ажратиб туради. Коммунистик идеология буржуа идеологиясининг аксича ўзининг ҳақлиги ва ҳалоллиги билан, мунтазамлиги ва умидбахшлиги билан миллионларнинг онги ва дилини ўзига ром қилмоқда. Бу идеология юксалиб бораётган синфнинг идеологиясидир, янги жамиятнинг идеологиясидир, халқлар ўртасида тинчлик ва дўстлик идеологиясидир.

I.

Ўртоқлар! Идеология ишининг самарадорлиги мамлакат бошидан кечираётган даврнинг хусусиятлари нақадар эътиборга олинишга бевосита боғлиқ бўлади. Умуман олганда бу масала равшан. **Совет жамияти тарихан узоқ давом этадиган ривожланган социализм босқичига кирди; уни ҳар томонлама такомиллаштириш — бизнинг стратегик вазифамиздир.**

Шу қоидаларнинг ўзидаёқ тараққиётимизнинг ҳозирги босқичи диалектикаси яққол ифодаланган. Бу — етук социализм босқичидир. Аммо бу — босқичнинг фақат бошланишидир. Бир томондан, бизнинг олдимизда бугунги ва эртанги куннинг катта-катта вазифалари турган бўлса, иккинчи томондан, таъбир жоиз бўлса, кечаги кундан қолган муаммолар ҳам мавжуд.

Коммунизмнинг биринчи фазаси кўпгина иқтисодий, социал-сиёсий ва маданий вазифаларини ҳал этишда катта муваффақиятларга эришилди. Коммунистик келажак куртаклари яққол мустаҳкамланиб бормоқда. Шу билан бирга хўжалик механизмидаги нуқсонлар, бизни қониқтирмаётган меҳнат унумдорлиги, айниқса қишлоқ хўжалигидаги меҳнат унумдорлиги, одамларнинг бир қисмида гражданлик етуклиги ва интизомлилиги етарли эмаслиги олға томон қилаётган ҳаракатимизга халақит бермоқда.

Меҳнаткашларнинг фикрлари, кайфиятлари ютуқларимиз таъсиридагина эмас, шу билан бирга камчиликларимиз, қийинчиликларимиз таъсирида ҳам шаклланиши тушунарли. Буни эътиборга олмасдан бўлмайди. Лениннинг «Бутун синфнинг (фақат унинг коммунистик авангардининггина эмас), бутун меҳнаткашлар **оммасининг** (меҳнаткашлар оммасининг илғор кишиларинингина эмас) онги ва тайёрлигининг **ҳақиқий** аҳволини **сергаклик билан** кузатиб бориш» — партиянинг энг муҳим вазифаси эканлиги тўғрисидаги кўрсатмаларига қатъиян асосланмоқ керак. Мана шундай шароитдагина оммавий, сиёсий ишда, коммунистик бунёдкорлик ишида муваффақиятга умид қилиш мумкин.

Мана шуларнинг ҳаммаси бизнинг олдимизга бир қанча назарий ва амалий вазифаларни кўндаланг қилиб қўяди. **Назарий** вазифаларни олиб кўрайлик.

КПСС XXIV—XXVI съездларининг, Марказий Комитет Пленумларининг материалларида, КПСС Марказий Комитети Бош секретари Ю. В. Андроповнинг докладлари ва нутқларида баён этилган қоидалар ҳамда хулосаларни ҳақли равишда кейинги давр маркси-ленинча тафаккурининг ҳақиқий ютуқлари деб ҳисоблаймиз. Ривожланган социализм концепцияси, фан-техника революцияси шароитида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш йўллари ишлаб чиқилганлиги, коммунизмнинг биринчи фазаси тарихий доираларида жамиятнинг синфсиз структурасини барпо этиш тўғрисидаги масала қўйилганлиги, ҳозирги босқичда миллий масаланинг мазмуни тўғрисидаги, халқаро турмушнинг энг муҳим тенденциялари ҳақидаги тасаввурларимиз чуқурлашганлиги, ленинизмнинг уруш ва тинчлик тўғрисидаги, социалистик Ватанни ҳимоя қилиш ҳақидаги таълимоти ривожлантирилганлиги — шу ва бошқа назарий умумлашмалар партияни янги ғоялар билан, ҳозирги замоннинг актуал муаммоларига илмий асосланиб, чуқур ўйлаб ёндашиш билан қуроллантиради.

КПСС ўзининг назарий фаолиятида совет файласуфлари, иқтисодчилари, тарихчилари, социологлари, юристлари, психологларининг энг яхши асарларига таянмоқда, албатта. Шундай бўлса ҳам, илмий муассасалар партияга бундан ҳам кўра кўпроқ ёрдам беришлари мумкин эди.

Конкрет бир мисол келтираман. СССР Фанлар академиясининг 60-йиллардаёқ барпо этилган социологик тадқиқотлар институти ва марказий иқтисодий-математика институтидан умидимиз катта эди. Аммо шу пайтгача ҳам улар социал ҳодисаларни ва актуал иқтисодий муаммоларни батафсил конкрет тадқиқ этиб берганлари йўқ. Бу институтларнинг фаолиятида бошқа баъзи илмий муассасаларга ҳам бирон бир тарзда хос бўлган камчиликлар яққол кўриниб қолди, бу камчиликлар ўзларининг «диссертациячилик» ва группа манфаатларига ўралашиб қолишдан, майда мавзуларга берилиб кетишдан, уларда партиявий таъсирнинг заифлигидан иборат. Марказий Комитетнинг Фан ва ўқув юртлари бўлими, СССР Фанлар академиясининг президиуми ва ижтимоий фанлар секцияси партия ташкилотлари тадқиқотларни планлаштириш ва ташкил этиш, илмий коллективларнинг иш услуби ва методлари масалаларига кўпроқ эътибор беришлари лозим.

Ривожланган социализм проблемалари ижтимоий фанлар ривожининг энг катта соҳалари бўлиб қолиши керак. Бу ўринда гап шу дамғача аниқланган ҳақиқатларга асосланиб олға ҳаракат қилиш, бизнинг назарий уфқимизни кенгайтириш, мамлакатнинг иқтисодий, социал-сиёсий ва маънавий тараққиётининг энг муҳим қонуниятлари тўғрисидаги тасаввурларни чуқурлаштириш ҳақида бормоқда. Бу ўринда гап совет жамиятининг ривожланганлиги, етуклигини унинг тўла камолоти деб талқин этмаслик, эришилган натижаларни идеаллаштирмаслик устида ҳам бормоқда. Барча ижтимоий фанларнинг куч-ғайратларини яқин келажакдаги ва истиқболдаги мақсадларимизга эришиш методлари ва воситаларини амалий равишда ишлаб чиқишга қаратмоқ керак.

Ташқи сиёсий омилларни, халқаро муносабатларни тадқиқ этиш ҳам муҳимдир. Инсониятнинг келажагига коммунистларга хос умидворлик билан назар ташлаш тарихий тараққиётни жўн тарзда, тўппа-тўғри йўлдан бораверадиган бир нарса деб тушунишга асосланиши мумкин эмаслиги равшан. Бу эса, халқаро майдондаги синфий кучларнинг нисбатини доимо чуқур ўрганиб бориш, шу кучларнинг замонавий бош масаласини —

(Давоми иккинчи бетда).

ЎЗБЕКИСТОН ПИЛЛАЧИЛАРИНИНГ КАТТА МЕҲНАТ ҒАЛАБАСИ

Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг меҳнаткашлари партия XXVI съездининг, КПСС Марказий Комитети 1982 йил май ва ноябрь Пленумларининг қарорларини амалга ошира бориб, беш йиллик топшириқларини муддатидан илгари бажариш учун мусобақалашиб, катта меҳнат ғалабасига эришдилар — давлатга пилла сотиш юзасидан 1983 йил плани ва социалистик мажбуриятларини ошириб бажардилар.

Республиканинг пиллачилари прогрессив методларни жорий этиш туфайли ипак қурти боқишни уюшқоқлик билан ўтказдилар ва биринчи марта 32,6 минг тонна қимматли хом ашё етиштириб давлатга сотдилар. Бу миқдор планнинг 115 процентини ташкил қилади. Ҳар қути қурт уруғидан ўрта ҳисобда 75 килограммдан пилла олинди. Тайёрланган пилла сифати ошди. Маҳсулот асосан биринчи сортлар билан топширилди. Давлатга пилла сотиш давом этмоқда.

Қорақалпоғистон АССР ва республика барча областлари шу йилги мажбуриятларини анча ошириб бажаришди. Давлатга 6 минг тоннадан кўп пилла сотган Фарғона области, 4,7 минг тоннадан зиёд пилла сотган Андижон области, 3,7 минг тоннадан зиёд пилла сотган Бухоро области, 3,5 минг тоннадан зиёд пилла сотган Самарқанд области, 3,3 минг тоннадан зиёд пилла сотган Наманган областининг пиллачилари, айниқса катта ҳисса қўшдилар.

Қорақалпоғистон АССР пиллачилари пилла сотиш планини 129 процент, Хоразм области 121 процент, Сурхондарё области 117 процент, Навоий области 116 процент, Сирдарё ва Жиззах областлари 115 процентдан, Тошкент области 112 процент, Қашқадарё области 103 процент қилиб бажардилар.

Амударё, Москва, Бухоро, Жиззах, Яккабоғ, Навбаҳор, Уйчи, Пахтачи, Ангор, Гулистон, Бекобод, Ўзбекистон, Хонқа районларининг колхоз ва совхозлари социалистик мусобақада энг юксак муваффақиятларга эришдилар.

63 район, 512 тадан кўп колхоз ва совхоз ҳар қути уруғдан 80 килограмм ва ундан кўп пилла олди. Элликқалъа районидаги «Дўстлик», Олтинкўл районидаги Калинин номли, Олот районидаги «Ленин йўли», Жиззах районидаги «Москва», Косон районидаги Ульянов номли, Задарё районидаги Навоий номли, Каттақўрғон районидаги «Правда», Сирдарё районидаги «Ленинград», Калинин районидаги «Москва», Хива районидаги Ленин номли колхозлар, Навоий районидаги «Нарпай», Олтиариқ районидаги «Ленинобод», Шеробод районидаги Партия XXV съезди номли колхозлар ва бошқа кўплаб хўжаликларнинг пиллачилари пилла етиштириш ва уни давлатга сотишда энг юксак кўрсаткичларга эришдилар. Улар мўл ҳосил етиштириб, ҳар қути қурт уруғидан 85—100 килограммдан пилла олдилар.

(Давоми тўртинчи бетда).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПАЛАТАЛАРИНИНГ ДОИМИЙ КОМИССИЯЛАРИДА

13 июнда Кремлда СССР Олий Совети палаталари қонун лойиҳалари тайёрловчи комиссияларининг қўшма мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзоси, КПСС Марказий Комитети секретари, Иттифоқ Совети Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссиясининг раиси М. С. Горбачев олиб борди.

Ўнинчи чақириқ СССР Олий Советининг саккизинчи сессияси чақирилиши муносабати билан мажлисда меҳнат коллективлари ва корхоналарни, муассасаларни, ташкилотларни бошқаришда уларнинг ролини ошириш тўғрисида СССР Қонуни лойиҳаси жамоатчилик муҳокамасини ҳисобга олган ҳолда дастлабки тарзда кўриб чиқилди.

Докладчи — депутатлар тайёргарлик комиссияси раиси В. А. Сологуб, сўзга чиққан бошқа кишилар Қонун лойиҳасини муҳокама қилиш вақтида совет кишилари юксак даражада активлик кўрсатганликларини уқтириб ўтдилар. Гражданлардан, меҳнат коллективларидан, давлат ва жамоат органларидан тушган таклифлар пухта ўрганиб чиқилди ва умумлаштирилди. Қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссияси Қонун лойиҳаси-

(Давоми тўртинчи бетда).

ПАРТИЯ ИДЕОЛОГИК, ОММАВИЙ-СИЁСИЙ ИШИНИНГ АКТУАЛ МАСАЛАЛАРИ

(Боши биринчи бетда).

уруш ва тинчлик тўғрисидаги масалани ҳал этишга таъсирини ҳисобга олиш ва олдиндан кўриш мажбуриятини юклайди. Социализм мамлакатларидаги социал-сиёсий жараёнларни, жаҳон социалистик ҳамдўстлигини ҳар томонлама мустаҳкамлаш йўлларини, давлат — монополистик капитализмининг ва пролетариат синфий курашининг, жаҳон коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг, социалистик йўлни кўзлаётган мамлакатлар ривожининг энг муҳим хусусиятларини, ҳозирги замоннинг ялпи муаммоларини чуқурроқ анализ қилиш лозим.

Бу ўринда олимларнинг эътиборини талаб қилаётган ҳамма конкрет муаммоларни санаб ўтишнинг зарурати йўқ, деб ўйлайман. Масалани бирмунча умумийроқ тарзда қўяйлик: ишнинг принципиал жиҳати олинган тақдирда жамиятшунослик соҳасидаги тадқиқотлар қандай бўлишини истаймиз?

Биринчидан, бу тадқиқотлар мавжуд реалликларга, унинг жамики нисбат ва манфий жиҳатларига асосланиши, ижтимоий тараққиётнинг объектив қонунларини тўлиқроқ очиб беришга асосланиши керак.

Маълумки, ижтимоий тараққиётнинг ҳаракатлантирувчи кучи бўлмиш зиддиятлар тўғрисидаги масала назария ва практика учун муҳим аҳамиятга эга. Бу масала капитализмдан социализмга ўтиш даврига татбиқан дуруст ишлаб чиқилган. Ҳозир етук социализмга хос ноантагонистик зиддиятларни, уларнинг совет жамияти мустаҳкамланиб бораётган социал-сиёсий ва ғоявий бирлиги шароитларида ҳал этилиш хусусиятлари ҳар томонлама ўрганилиши лозим. Ҳар қандай социал организмда бўлгани каби бу соҳада ҳам янгилик билан эскиликнинг кураши давом этмоқда, бунёдкорлик тенденцияларигина эмас, салбий тенденциялар ҳам амал қилмоқда. Масалан, маҳаллийчилик ва маҳкамачилик, бюрократизм ва консерватизм мана шулар жумласига киради. Бу ва шунга ўхшаш бошқа ҳодисаларнинг сабабларини очиб ташлаш, уларни бартараф этиш воситаларини қидириб топиш лозим.

Иккинчидан, илмий муассасалар янада оперативлик, эпчиллик билан ишлашлари лозим. Ҳаёт бир марта белгилаб қўйилган схемага мувофиқ ривожланмайди. Воқеаларнинг кутилмаган бурилишлари содир бўлиб туради. Шу каби кутилмаган масалалар ҳам келиб чиқади. Илмий кучларни мана шуларга ўз вақтида қарата билмоқ керак.

Учинчидан, фан қонунлари ва категориялари хусусидаги мунозаралар нақадар аҳамиятли бўлмасин, улар ўзи учунгина аҳамиятли, схоластик характерда бўлмаслиги керак. Партия илмий тадқиқотлар натижасида сифатли амалий тавсиялар тез-тез юзага келишидан умидвордир.

Тўртинчидан, илмий ходимлар кўпроқ келажакни кўзлаб иш тутишлари, етилиб келаётган тенденцияларни ўз вақтида пайқаб олишлари лозим. Бу ўринда мен эртанги кунни равшанроқ кўриш, асосланган қарорлар қабул қилиш имконини берадиган ишончли прогнозлашни назарда тутаман.

Энг муҳими шуки, ижтимоий фанлар революцион назарияга муттасил амал қилсинлар, илмий изланишнинг синалган марксча-ленинча методологиясини моҳирона қўлласинлар. Янги фактлар қарор топган фикрларни тўлдириш, аниқлаш зарурятини келтириб чиқариши мумкин, албатта. Бироқ, қайта кўриб чиқишга эҳтиёж бўлмаган ҳақиқатлар, аллақачон ва очиқ-равшан ҳал этиб бўлинган муаммолар бор. Илм-фан заминида туриб, материалистик диалектиканинг энг асосий принципларини «эсдан чиқариш» ярамайди.

Масалан, инсоннинг ҳалоллик, дадиллик, диёнатлилик каби фазилатларини «ижобий» генларнинг мавжудлиги билан изоҳлайдиган ва аслида бу фазилатлар социал муҳитда шаклланишини инкор қиладиган концепцияларни илмий концепциялар деб тан олиш мумкин эмас. Табиий ва техникавий фанларнинг тушунчалари ҳамда методларини ижтимоий ҳодисалар соҳасига механик тарзда кўчириш йўлидаги уринишлар, табиат билан жамиятнинг ўзаро муносабатини жўн тарзда талқин этиш нақадар кам самара бериши, бу нарса, аслида шу фанларнинг жамиятшунослик фани билан самарали ҳамкорлигини мустаҳкамлашга халақит бериши азалдан маълумку ахир. Бундай хато фикрларни бартараф этишда тўғри йўлга қўйилган илмий танқид муҳим роль ўйнайди. Назарий мунозарада мафкура «ёрлиқлари»ни илишга йўл қўйиб бўлмайди, албатта, аммо бу гап шунга муносиб бўлган асарларга юз-хотир қилмай баҳо беришни асло истисно қилмайди. Дунёқарашнинг аниқлиги, таъбир жоиз бўлса, фикрдаги методологик интизом-ижтимоий фанларни муваффақиятли ривожлантиришнинг зарур шартидир.

Фанимиз жабҳасида партия билан халққа садоқатли ўн минглаб меҳнатсевар кишилар ишламоқдалар. Бу — катта куч. Совет олимлари бундан буён ҳам ўзларининг бутун билимларини, бутун истеъдодларини социалистик Ватанимизга хизмат қилишга сарфлайверишларига партиянинг ишончи комил.

Ўртоқлар! **Ривожланган социализмни такомиллаштириш ғояси назарий ишгагина эмас, шу билан бирга бутун пропаганда, тарбия ишига ҳам асос қилиб олиниши лозим.**

Бунга эътиборни жалб қилишга тўғри келаётганлигининг сабаби нима? Бунинг сабаби шуки, аввало, коммунизмнинг олий фазасига ўтиш йўллари ва муддатлари тўғрисидаги енгил-елпи тасаввур муайян даврда ҳукм суриб келганлигини биласизлар. Айрим назариётчилар, пропагандистлар орзуимизга тезроқ етиб олишга интилиб, биз бораётган йўлнинг нотекисликларини ўзларича текислагандек бўлдилар, реал турмуш шароитларидан ажралиб қолдилар. Ҳолбуки пропаганданинг воқеликдан «узоқлашуви»ни тўла-тўкис ва онгли равишда бартараф этмай туриб, сўз билан ишнинг бирлигига эришиб бўлмайди, чунки бу кучимизнинг энг муҳим манбаидир.

Биз ҳеч қачон коммунистлардан бошқа ҳеч ким ўртага қўймаган мақсадни-турмушни социал адолат ва ақл-идрок, эзгулик ва гўзаллик қонунлари асосида қурувчи ғоявий эътиқодли, уйғун равишда камол топган маънавий бой шахсни вояга етказиш мақсадини рўёбга чиқаришда кўп натижаларга эришдик. Аммо хотиржамликка берилиш учун асос йўқ. Чунки олға томон силжиганимиз сайин шахсни ҳар томонлама камол топтириш имкониятларигина эмас, шу билан бирга жамиятнинг шу шахсга нисбатан талаблари ҳам доимо ортиб бормоқда.

Бунда партия **ҳар бир кишини меҳнат қилиш эҳтиёжини сезадиган, умумий манфаат йўлида ҳалол ишлаш заруратини равшан англайдиган қилиб тарбиялашни** энг муҳим вазифа деб ҳисоблайди. Бинобарин, инсоннинг ижтимоий обрў-эътибори ҳам, моддий фаровонлиги ҳам аввало унинг қандай ишлаётганлиги билан белгиланиши лозим. Бу ўринда иқтисодий жиҳатгина аҳамиятли эмас ғоявий-маънавий жиҳат ҳам аҳамиятлидир. Зеро инсон меҳнатда моддий бойликлар яратибгина қолмай, шу билан бирга ўзининг энг яхши қобилиятларини вояга етказади, иродасини чиниқтиради, ижодий кучларини ривожлантиради, ўзини коммунизмнинг актив бинокори бўлган граждан қилиб қарор топтиради.

Меҳнатга ҳалол, онгли муносабат — социалистик турмуш тарзининг туб негизидир. Аммо бундай муносабат ҳаммага ҳам характерлими? Афсуски, йўқ.

Барча бўғинларда ҳамда ишчи ва колхозчидан тортиб министргача барча поғоналарда меҳнатни ташкил этишни яхшилаш ва интизомни мустаҳкамлаш, Марказий Комитет талаб қилганидек, маҳсулот етказиб беришга доир шартномавий мажбуриятларга қаттиқ риоя этиш — экономикани юксалтиришнинг нақд резервидир. Шу резервдан фойдаланиш унчалик чиқим қилмай туриб салмоқли моддий натижа бериши мумкин ва шундай натижа бераётганини кўриб турибмиз. Меҳнат интизомини ва тартибни мустаҳкамлаш соҳасида партия кўрган тадбирлар шуни кўрсатдики, нисбатан қисқа вақт ичида одамлар бир қисмининг бўшашувчанлиги, меҳнат вазифаларига масъулиятсизларча қараши фактларини бартараф этишда сезиларли силжишга эришишга муваффақ бўлинди. Бу соҳадаги куч-ғайратларни халқ мамнуният билан кутиб олди.

Масалан, Серго Орджоникидзе номидаги станоксозлик заводининг ишчиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Владимир Григорьевич Комаров КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари номига йўллаган хатида бундай деб ёзади: «Мен бу хатни ёзишга дарров ва беҳосдан ўтирганим йўқ. Сизнинг заводимиз ишчилари билан ўтказган самимий учрашувингиз бунга сабаб бўлди. Кекса ишчи, уруш ветерани бўлганим учун ҳаётим давомида кўп нарсаларни кўрдим. Ростини айтсам, биз қилган нақадар кўп ишлардан кишининг дили қувонади. Ҳақиқатан ҳам жуда кўп яхши ўзгаришлар рўй берди. Аммо, бундан ҳам салмоқлироқ иш қилишимиз мумкин эди.

Кўпчилик одамлар ишчи виждони амрига қулоқ солиб ҳалол меҳнат қилмоқда. Баъзи бировлар эса қўл учида ишлайди, ишга кечикиб келишни ҳам ўзига эп кўради, аммо маош куни касса ёнида биринчи бўлиб туради, бунинг устига кам ёзишипти деб зорланади.

Инсоф борми унда. Камроқ меҳнат қилиб, кўпроқ олишни кўзлайди. Хўш, у кимни ўмаради? Давлатни, яъни бизни ўмармоқчи.

Партиямиз Марказий Комитетининг интизомни ва меҳнатнинг ташкил этилишини мустаҳкамлаш йўли — иборали қилиб айтганда, бутун дастҳони қовуштириб турган айни ўзакнинг ўзидир: меҳнат унумдорлиги ҳам, маҳсулот сифати ҳам, пировард натижада эса, бутун турмушимизнинг даражаси ҳам шунга боғлиқ. Чин дилдан айтаман — партиянинг йўли бизнинг фикримиз ва ҳис-туйғуларимизга батамом ва тўла-тўкис ҳамоҳангдир. Бу йўл — биз ишчиларнинг йўлидир».

Бу хатга ҳар бир софдил меҳнатчи имзо чекишига аминман, ўртоқлар!

Интизомни мустаҳкамлаш — қисқа муддатли кампания эмас, балки кун сайин қунт билан қилинадиган ишдир. Бинобарин, маъмуриятгина эмас, балки меҳнаткашлар ҳам бу ишда бевосита қатнашган тақдирда, бу иш омманинг тажрибасига, онглилигига ва гражданлик активлигига таянган тақдирдагина муваффақият таъминланади.

Интизом ва тартиб — давлатни ва жамиятни бошқариш учун халқимизга кенг имкониятлар бераётган социалистик демократиянинг ажралмас жиҳатларидир. **Партия демократияни янада ривожлантириш ва чуқурлаштиришни меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашнинг, янги инсонни камол топтиришнинг қудратли, таъсирчан воситаси деб билади.**

КПСС Марказий Комитети халқнинг ижодкорлиги туфайли юзага келаётган ҳамма янгиликларни синчиклаб ўрганмоқда, ижтимоий турмушнинг жуда турли-туман соҳаларида, шу жумладан бевосита ишлаб чиқаришда демократияни ривожлантиришни ҳар томонлама рағбатлантирмоқда. Масалан, бригада меҳнатини ташкил этишнинг ягона наряд билан ишлаш каби формаси чинакам социалистик ўз-ўзини бошқариш формаси эканлигини кўрсатди. Москва, Калуга, Днепропетровск, Свердловск, бошқа шаҳарлардаги корхоналарнинг, бир қанча қишлоқ районларининг тажрибаси шуни кўрсатди: ишнинг шу формасига ўтган коллективларда, меҳнат унумдорлиги ва интизоми юқори кўтарилиши қоида бўлиб қолди. Бу коллективлардаги ҳар бир ходим ўз меҳнат улуши билан иш ҳақи ўртасидаги боғланишни равшан кўриб турибди. Бу коллективларда ўртоқларча ўзаро ёрдам руҳи, юксак даражада ташкил этилган социалистик меҳнатнинг тарбиявий таъсири яққол намоён бўлмоқда.

Ишчи инсоннинг ташаббусини ривожлантириш, унинг ишлаб чиқаришни бошқаришдаги, ҳар бир совет гражданини мамлакатнинг тўла ҳуқуқли хўжайини эканини сезиш руҳида тарбиялаш йўлларини доимо қидириш — партия комитетларининг бурчидир. Меҳнат коллективи тўғрисидаги қонун бу соҳада янги имкониятлар очади.

Меҳнат коллективларининг ҳуқуқ ва имкониятларидан тўла-тўкис фойдаланилаётган жойларда ишлаб чиқариш кўрсаткичлари юқори бўлибгина қолмай, маънавий муҳит ҳам мусаффо бўлишини, қонун ва тартиб камроқ бузилишини орттирилган тажриба тасдиқлаб турибди.

Ўртоқлар! Янги инсонни тарбиялаб вояга етказиш вазифасини ичкиликбозликка, безориликка ва текинхўрликка, чайқовчиликка ва социалистик мулкни ўғирлашга, порахўрликка ва юлғичликка қарши жуда зўр ғайрат билан курашишдан ажратиб бўлмайди. Меҳнаткашларни безовта қилаётган ва уларнинг ҳақли ғазабланишига сабаб бўлаётган мана шу яроқсиз ҳодисаларнинг ҳаммасини одамларнинг онги ва хулқ-атворидаги «ўтмиш сарқитлари» дебгина билиш нотўғри бўлур эди. Мана шу «иллатлар»дан кўпчилигининг сабабларини бугунги кун практикасида ҳам, бирон-бир ходимнинг хатоларидан, ривожланишимизнинг реал проблемалари ва қийинчиликларидан, тарбиявий ишлардаги камчиликлардан қидириш керак. Шу боисдан салбий ҳодисаларни бартараф этиш учун доимий пропаганда куч-ғайратларигина эмас, шу билан бирга иқтисодий, ташкилий ва ҳуқуқий тартибдаги чора-тадбирлар ҳам кўрилиши керак.

Биз социалистик жамиятда яшаш нормаларини бузувчи кишилар ким бўлишидан қатъи назар — уларга нисбатан муросасизлик вазиятини вужудга келтиришимиз, уларга қарши жамоатчилик фикрини сафарбар этишимиз лозим. Бунда албатта, оқилона эҳтиёжларни, шахс манфаатларини шакллантириш соҳасида яна ҳам актив ва муайян мақсадни кўзлаб иш олиб бориш керак.

Тажриба қайта-қайта шунга ишонч ҳосил қилдирмоқдаки, тарбия социал-иқтисодий сиёсатнинг мустаҳкам пойдеворига таянган тақдирдагина унинг муваффақияти таъминланади. XXVI съезднинг бу қоидаси принципиал аҳамиятга эга. Бинобарин партия кадрлари кишиларнинг кайфиятлари ва хулқ-атворига таъсир қилувчи социал-иқтисодий омилларни яхши билишлари, **идеология ишини энг муҳим халқ хўжалик вазифалари ва социал-сиёсий вазифаларни бажариш учун кураш билан маҳкамроқ боғлашлари лозим.**

Кейинги вақтда КПСС Марказий Комитетида Иркутск, Тула, Хмельницкий ва бошқа баъзи область партия комитетларининг фаолияти жиддий танқидий анализ қилинганлиги шуни кўрсатдики, меҳнат коллективларида ғоявий-тарбиявий ишга етарли баҳо бермаслик, кадрларни танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялашдаги хатолар мазкур областларнинг экономикани ривожлантириш соҳасида орқада қолаётганликларининг асосий сабабларидан биридир. Идеологик фаолиятнинг ўзигина иқтисодий ва социал проблемаларни ҳал эта олмаслиги шубҳасиз. Эришилган муваффақиятларни фақат унгагина боғлиқ қилиб қўйиш ҳам, мавжуд камчиликлар учун эса нуқул унга таъна қилиш ҳам керак эмас. Ғоявий-тарбиявий ишни сиёсий, ташкилотчилик ва хўжалик фаолияти билан қўшиб олиб борган тақдирдагина зарур самарага эришилади. Партия раҳбарлари ҳам, хўжалик раҳбарлари ҳам буни ҳамиша ёдда тутишлари керак.

Айтиб ўтилган бу гап фаолиятимизнинг ҳар қандай соҳасига, халқ хўжалигининг ҳар қандай тармоғига тааллуқлидир. Қишлоқда вужудга келаётган проблемаларни ҳал этишга комплекс ёндашиш зарурлиги айниқса яққол кўриниб турибди. Қишлоқдаги меҳнат ва турмуш шароитлари одатда мураккаброқдир. Қишлоқ хўжалик меҳнатини янада ғайрат билан саноат негизига ўтказиш, унинг мазмунини бойитиш, обрў-эътиборини ошириш лозим. Ҳамма жойда қишлоқни қайта қуриш, у ердаги уй-жой, маиший ва маданий шароитларни яхшилаш керак. КПСС Марказий Комитетининг 1982 йил май Пленуми, қишлоқ хўжалик ва Озиқ-овқат программасини амалга ошириш масалалари юзасидан Марказий Комитетда апрель ойида бўлиб ўтган кенгаш партия ташкилотларининг эътиборини айни мана шунга қаратади. Шу проблемаларни ҳал этмай туриб, колхоз ва совхозларни малакали кадрлар билан мустаҳкамлашга, ҳар бир хўжаликда муқим коллективларни вужудга келтиришга эришиш қийин.

Ўртоқлар! **Ишлаб чиқариш самарадорлиги ва маҳсулот сифатини ошириш учун кураш** ишимизнинг ғоят муҳим бўғинидир. Социалистик мусобақа, меҳнатга коммунистик муносабат ҳаракати, ҳар бир коллективнинг, олимлар ва мутахассисларнинг куч-ғайратлари мана шунга қаратилмоғи лозим.

Бунда пропаганда ва тарбия системаси қандай ҳисса қўша олади? Жуда муҳим ҳисса қўша олади. Аввало ташаббускорликка ва социалистик омилкорликка, масъулиятни оширишга, энг кам чиқим қилган ҳолда энг яхши пировард халқ хўжалик натижасига олиб борувчи йўлларни ижодий излашга қаратилган **иқтисодий тафаккурнинг янги типини** актив равишда **шакллантириши** мумкин.

Биз шу вазифаларни тўғри ҳал қилишнинг кўпгина намуналарини биламиз. Лихачев номли Москва автомобиль заводининг коллективини олиб кўринг. Меҳнат унумдорлигини муттасил ўстириш ҳам, маҳсулот сифатини ошириш ҳам шу коллективга хос хусусиятлардир. Хўш, унга қандай эришилади?

Биринчи навбатда партия ташкилоти заводда ижодкорлик ва новаторлик руҳини сабот билан қарор топтираётганлиги, барча илғор ютуқлар амалда жорий этилишига кўмаклашаётганлиги билан шунга эришилмоқда. Кадрлар тайёрлашнинг мунтазам ва самарали системаси бу ишга хизмат қилмоқда. Дарвоқе, кадрлар тайёрлаш корхонадан ташқаридаёқ — оталиқдаги мактабларда олиб бориладиган ишдан бошланади. Ёш ишчиларни тарбиялашга, мураббийчиликни ривожлантиришга катта эътибор берилмоқда. Ошкоралик, муваффақиятлар ва хатоларни рўй-рост муҳокама қилиш, барча лавозимлардаги раҳбарларнинг сиёсий-тарбиявий ишда қатнашуви одамлар яхши меҳнат қиладиган жамоат муҳитини вужудга келтирмоқда.

Аммо ҳамма жойда ҳам иш шундай йўлга қўйилган, деб бўлмайди.

Намунали меҳнат методларини, интенсив хўжалик юритишни пропаганда қилишни яхшиламоқ учун биз ҳали кўп ишлашимиз керак бўлади. Ахир илғорлар тажрибасини оммалаштиришни кечиктириш, сансалорлик — худди ўша иқтисодий нобудгарчиликларнинг ўзи бўлиб, мамлакат миқёсида ғоят сезиларлидир.

Иқтисодий пропаганда умуман бундай тажрибани ўрганиш ва ундан фойдаланишга суст кўмаклашмоқда. Партия комитетлари партия иқтисодий сиёсатининг амалга оширилиши, меҳнат коллективларининг иши биринчи навбатда боғлиқ бўлган проблемалар иқтисодий пропаганданинг марказида бўлишига эришишлари шарт. Иқтисодий таълим системасининг ўқув программаларига ишчилар, мутахассислар, хўжалик кадрларининг илмий-техникавий билимлари савиясини ошириши, илғорлар тажрибасини ўрганишни анча кенгайтириши лозим бўлган махсус саволларни, эҳтимол ҳатто курсларни ҳам киритиш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Чинакам ишчанлик, халқ мулкига, моддий, меҳнат ресурслари ва молия ресурсларидан фойдаланишга нисбатан омилкорлик билан муносабатда бўлиш ҳозирги иқтисодий тафаккурнинг ажралмас фазилатидир.

Иқтисод ва тежамкорлик масалаларига доир агитация-пропаганда тадбирлари оз ўтказилаётгани йўқ. Аммо бу тадбирлар ҳамма жойда ҳам таъсирчан амалий ишлар билан мустаҳкамланаяпти, деб бўлмайди. Мана бунинг натижаси: электр энергияни ва бошқа баъзи моддий ресурсларни тежаш юзасидан 1982 йил учун белгиланган топшириқлар умуман мамлакатда эллик процент ва ҳатто ундан ҳам камроқ бажарилди, холос. Масалан, СССР Энергетика ва электрлаштириш министрлиги, Оғир машинасозлик министрлиги ва Ўғит ишлаб чиқариш саноати министрлигининг корхоналари ёқилғи ва электр энергияни тежашда айниқса катта қолоқликка йўл қўйдилар. Иқтисод ва тежамкорлик учун кураш моддий ва маънавий омилларнинг ўйлаб тузилган системасига таяниши, бу кураш ҳақиқатдан ҳам умумдавлат, умумхалқ иши бўлиб қолиши керак.

Ўртоқлар! Ҳаёт оқими идеология ходимлари олдига талайгина вазифаларни қўймоқда. Аммо **одамларни коммунистик руҳда тарбиялашнинг асоси — илмий, марксча-ленинча дунёқарашни шакллантириш** шу вазифалар орасида ўзгармас вазифа бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. Айни шундай дунёқараш коммунистларни, меҳнаткашларни социал ҳодисаларга мустақил баҳо бериб, жорий вазифаларнинг пировард мақсадларимиз билан алоқаларини кўра оладиган, ҳар қандай ғоявий душман билан далил-исботлар асосида мунозара олиб боришга қодир, онгли сиёсий жангчиларга айлантиради. Партия ҳам коммунистларни назарияга эҳтиёж сезиш, унга қизиқиш ва ҳавас руҳида тарбиялашга зўр эътибор бермоқда. Бизнинг партия ўқуви системамиз ҳам шунга хизмат қилиши керак. Биз расмиятчиликдан, қироатхонлик ва қолоқликдан, барҳам топаётган кам самарали ўқув формаларидан қанчалик дадилроқ халос бўлсак, ҳар бир категориядаги коммунистларнинг хусусиятларини қанчалик аниқроқ ҳисобга олсак, бу система ўз ролини шунчалик яхшироқ бажаради. Бу соҳадаги ишимизни КПСС Марказий Комитетининг партия XXVI съездидан кейин қабул қилинган машҳур қарорга амал қилиб изчил ва сабот билан қайта қуриш лозим.

КПСС К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. Лениннинг ғоявий меросини ўрганишга биринчи даражали аҳамият бермоқда. Уларнинг асарларини тўплаш ва нашр этиш соҳасида ғоят катта иш амалга оширилди. Ленин асарлари тўпламининг бешинчи нашри тугалланди. Маркс ва Энгельс асарларининг иккинчи нашри босиб чиқарилди. Бу нашр илк бор эълон қилинаётган салкам бир ярим мингта материални ўз ичига олган. Совет ҳокимияти йиллари мобайнида марксизм-ленинизм классиклари асарларининг умумий тиражи 700 миллион нусхадан ошиб кетди.

Ўртоқлар, сизлар билан қуйидаги масала хусусида маслаҳатлашиб олмоқчимиз. Биз илмий дунёқараш барча совет кишиларининг, ҳар бир янги авлоднинг мулки бўлиб қолишига интилмоқдамиз. Аммо революцион назария асослари бўйича китобхонлар оммасига мўлжалланган китобларимиз, дарсликларимиз Лениннинг марксизмни пропаганда қилишга нисбатан маълум талабига — энг кўп даражада илмийлик ва энг кўп даражада оммавийлик деган талабига ҳамиша ҳам мос келаяпти, деб бўладими? Афтидан, шундай китобни тайёрлаш зарурлиги етилиб қолдики, бу китобда марксизм-ленинизм туб принципларини тушунарли қилиб баён этиш партиямиз билан халқимиз босиб ўтган қаҳрамонона йўлни ёрқин ҳикоя қилиш билан узвий қўшиб олиб борилиши керак.

Бугунги кунда марксча-ленинча дунёқарашни шакллантириш тарихий ютуқларимизни янги тузум афзалликларини ишонтирарли тарзда ва моҳирона пропаганда қилиш билан ҳар қачонгидан кўра чамбарчас боғлангандир, деган фикрга ҳам сизлар қўшилсангиз керак. Социализмнинг коллективчилик руҳи ва ўртоқларча ўзаро ёрдам, чинакам халқ ҳокимияти ва инсонпарварлик, халқларнинг қардошларча дўстлиги, жамиятнинг маънавий соғломлиги ва ҳар бир кишининг эртанги кунга комил ишончи каби тагзаминли бойликларининг аҳамиятини чуқурроқ кўрсатиб бериш керак. «Ана шуларнинг жами, — деб таъкидлайди Ю. В. Андропов «Карл Маркс таълимоти ва СССРда социалистик қурилишнинг баъзи масалалари» сарлавҳали мақоласида, — меҳнаткашлар оммаси ҳаётининг асло моддий тўкисчиликдан иборат бўлиб қолмайдиган, балки инсонларча мукаммал ҳаёт кечиришнинг ҳамма жиҳатларини ўз ичига оладиган принципиал янги хислатини билдиради».

Совет жамияти тарихий ютуқларининг ҳақиқий қадрини тушуниш кишиларнинг онгидан ўчмаслиги, янги дунё гражданининг мағрур туйғусини Владимир Маяковский айтганидек, энг даҳшатли лоқайдлик — юрак ва қалб лоқайдлиги барбод этмаслиги муҳимдир. Коммунистик идеалларнинг буюк жозиба кучини тарбия мақсадларимизга актив хизмат қилдириш керак.

II.

Ўртоқлар! Ленин матбуотни ғоявий таъсир ўтказишнинг, жамиятга сиёсий раҳбарлик қилишнинг энг қудратли қуроли деб ҳисоблар эди. Социалистик қурилишнинг бутун тажрибаси шу қоиданинг тўғрилигини тасдиқлаб турибди. **Оммавий ахборот ва пропаганда воситалари меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялаш ва ташкил этишнинг, партия ички ва ташқи сиёсатини мафкуравий жиҳатдан таъминлашнинг таъсирчан қуроли, чинакам умумхалқ минбаридир.** Айни шу воситаларнинг фаолияти бизнинг замонамизда партиявий пропаганданинг натижадорлигини, мафкура майдонининг бошқа участкаларидаги ишларнинг ҳолатини кўп жиҳатдан белгилаб бермоқда.

КПСС XXVI съездидан кейин матбуотимизнинг коммунистик бунёдкорлик актуал вазифаларига эътибори кучайди. Матбуот материалларида баён этилган кўпгина ғоялар ва таклифлар КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг муҳим ҳужжатларини тайёрлаш чоғида эътиборга олинганлиги факти матбуотнинг ишчанлиги ва етуклиги ошганлигидан дарак беради. Масалан, агросаноат комплексининг район бўғинини бошқаришни такомиллаштириш масалалари юзасидан «Правда» газетасида, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш тўғрисида «Известия» газетасида, ишлаб чиқаришни бошқаришда ишчиларнинг иштироки ҳақида «Труд» газетасида босилган мақолаларни айтиб ўтмоқчиман. БАМ қурилиши, Сибирь ва Узоқ Шарқни ривожлантириш, Уренгой — Помари — Ужгород газ қувури қурилиши, катта-катта ер массивларининг мелиорация қилиниши, Ноқоратупроқ ўлкани юксалтириш сингари замонамизнинг улуғвор ишларида оммавий ахборот воситалари бефарқ солномачилар эмас, балки жонкуяр пропагандистлар ва ташкилотчилар эканликларини кўрсатмоқдалар.

Матбуотимизнинг ишида бутун диққат-эътибор халқ бунёдкорлик фаолиятининг энг асосий соҳаларига қаратилган, энг зарур масалалар кўтариб чиқилган, уларнинг муҳокамасига меҳнаткашларнинг ўзлари кенг жалб этилган тақдирдагина бу иш самарали бўлиб чиқишини матбуотимизнинг бой тажрибаси кўрсатиб турибди. Газетхонларнинг, телетомошабинларнинг, радио тингловчиларнинг хатлари, ишчи ва қишлоқ мухбирларининг хабарлари жамоатчилик фикрининг сезгир барометридир, омма фикрлари, тажрибаси, ташаббускорлигининг азим дарёсидир. Модомики шундай экан, редакциялар мана шу хат ва хабарлардан тўла-тўкис фойдаланишлари лозим. Шу билан бирга партия комитетлари матбуотнинг ҳар бир жиддий материали зўр акс-садо бериши, ишни яхшилаш, янги марраларга эришишга рағбатлантирувчи омил бўлиб қолиши ҳақида ғамхўрлик қилишлари лозим.

Совет кишиларининг маълумот ва маданият савияси ўсганлиги матбуотимизга, телевидение ва радиога нисбатан янги талаблар қўяди. КПСС Марказий Комитетига, редакцияларга меҳнаткашлардан тушаётган хатларда матбуотда босилган баъзи мақола ва хабарларнинг, кўрсатув ва эшиттиришларнинг мазмуни, тили ва услубидан қаноатланмаётганлик изҳор этилмоқда. Сийқа хабарлар ва шарҳлар, чуқур умумлашмаларни ҳам, янги фикрни ҳам топиб бўлмайдиган бош мақолалар танқид қилинмоқда. Телевизион кўрсатувлар ва радио эшиттиришларнинг унчалик оператив эмаслиги, ахборот маълумотларининг сустлиги хусусида ҳаққоний таъналар айтилмоқда.

Редакцияларнинг коллективлари мана шундай камчиликлардан тамомила халос бўлишлари лозим. Ҳар бир мақола ва хабар, ҳар бир кўрсатув ва эшиттириш турмушга чуқур кириб бориши билан, принципиаллиги, фикрнинг ўткирлиги ва услубининг ёрқинлиги билан одамларни ўзига жалб этиши, ишонтириши керак.

Газета-журналларнинг структурасини такомиллаштириш лозим. Болалар, ўспиринлар учун, жамиятнинг бошқа группалари учун бир қанча нашрларга бўлган эҳтиёж етарли қондирилмаяпти. Айни вақтда, очиғини айтганда, баъзилари унчалик қимматга эга бўлмаган бирталай ғирт идоравий нашрлар, айниқса журналлар чиқарилмоқда.

Район ва шаҳар матбуотининг етилган муаммоларини ҳам сизлар билан муҳокама қилмоқчимиз. Улар ҳамма газеталарнинг қарийб ярмисидан иборат бўлиб, катта иш олиб бормоқда. Аммо уларнинг аксарияти кўпинча марказий, область газеталаридангина нусха кўчиришга интилмоқдалар ва газетхонларни унчалик қаноатлантирмаяптилар. Баъзан одамлар ўзлари яшаб турган шаҳар ёки райондаги ишлардан кўра тупканинг тагидаги бошқа давлатда содир бўлаётган воқеалардан яхшироқ хабардор бўлмоқдалар. Иш шароитларини ва газетхонларнинг талабларини эътиборга олиб, чиқиш даврини ва номерлар ҳажмини албатта белгиланган йиллик қоғоз фонди доирасида ўзгартираётган газеталарнинг тажрибаси диққатга сазовордир. Редакциялар асосий куч-ғайратларини маҳаллий турмушни ёритишга қаратишлари ва бу ишни асосли равишда, маҳорат билан бажаришлари лозим. Матбуот ходимлари малакасини ошириш учун мамлакатимизда барпо этилаётган Бутуниттифоқ институти журналистиканинг мана шу ва бошқа масалаларини ҳал этишга шак-шубҳасиз ёрдам беради.

Бу соҳада партия комитетларининг маҳаллий матбуотга раҳбарлигига ҳам кўп нарса боғлиқ бўлади. Афсуски, айрим ҳолларда бир-бирига зид бўлган ғалати икки ҳолат кўзга ташланади: гоҳ шаҳар ва район комитетлари ўз газеталарини унутиб қўйгандек бўладилар, гоҳ, аксинча, икир-чикир ишларга аралашавериб, уларнинг ташаббусини бўғиб қўядилар. Баъзан эса редакторларга турли-туман хўжалик топшириқларини бериб қўйиб, уларни ўзларининг бевосита вазифаларидан узоқ вақтгача ажратиб қўядилар. Район ва шаҳар газеталарининг бошқа муаммолари ҳам бор. Малакали кадрлар ҳам етишмайди, полиграфия базаси ҳам айтарли эмас. Чамаси, маҳаллий матбуотни ривожлантириш масалаларини КПСС Марказий Комитетида махсус кўриб чиқиш вақти келганга ўхшайди.

Пропаганданинг таъсирчанлиги аввало унинг **илмийлик, ҳаққонийлик ва реалистик** каби фазилатлари билан белгиланади. Бу фазилатлар танқидий, проблемавий материаллар учун ҳам, муваффақиятларимиз ҳақидаги мақола ва хабарлар учун ҳам керак, албатта. «Бу муваффақиятлар айни нималардан иборат? Улар исботланганми? Бу ўринда кўзбўямачилик, мақтанчоқлик йўқми..? Муваффақиятларга қандай қилиб эришилган? Уларни қандай қилиб янада кенгроқ ёйиш мумкин?» — Ленин масалани шу тарзда қўйган эди.

Буни эслатиб ўтаётганимнинг сабаби шуки, мақтанчоқлар ҳали ҳам барҳам топган эмас. Кўпгина газеталаримизнинг йил бошидаги сонларини олиб кўринг. Ҳамма планларни ошириб бажариш ҳақида қанчадан қанча ваъдалар эълон қилинган. Якун ясаш пайти келганда эса, баъзи кишилар тилларини тишлаб қоладилар, бошқалар эса шундай ҳисобот тузадиларки, гарчи план топшириқлари ва мажбуриятлар бажарилмаган бўлса ҳам уларни мукофотлаш лозимдек туюлади. Мана шундай ҳолларда журналистлар давлат манфаатларини қаттиққўллик билан дадил ҳимоя қилишлари керак.

Матбуотдаги танқид — ўткир қурол, албатта. Шу қуролдан фойдалана билиш, принципиаллик ва холислик позицияларидан четга чиқмаслик керак. Биз учун танқидий чиқиш — сенсация эмас, балки камчиликларни тугатишдан иборат бирдан-бир мақсадни кўзловчи сигналдир.

Танқидга муносабат хусусида ҳам гапириб ўтмоқчиман. Танқидий материаллар босилишига халақит беришга ёки расмият учунгина хат ёзиб, редакцияни «тинчлантириш»га уринишлар ҳамон учраб турганлиги сир эмас. Танқид учун таъқиб этиш фактларига ҳам дуч келяпмиз. Агар партия ва совет органлари айбдорларни тўла-тўкис жавобгарликка тортганларида танқидни бўғиш ҳолларига имкон қолмаган бўлур эди, деб ўйлайман.

Матбуот илғор тажрибани, турмушнинг ҳамма соҳаларидаги намуналарни пропаганда қилиш йўли билан оммани тарбиялашга асосий таъсир ўтказади. У замондошимизнинг — юксак ғоявий-маънавий фазилатлар соҳиби бўлмиш меҳнаткаш инсон сиймосини жозибадор гавдалантириб бериш учун кўпдан-кўп имкониятларга эга. Бизга беш йиллик қаҳрамонлари: ишчилар, колхозчилар, мутахассислар ҳақидаги мароқли очерклар, ленинградлик новатор Е. Н. Моряков тўғрисидаги «Токарь» ёки машҳур шахтерлар бригадири Е. И. Дроздецкий ҳақидаги «Егор Иванович» сингари публицистик телефильмлар керак. Мамлакатнинг энг яхши кишилари тўғрисидаги телефильмлар ишчиларнинг ўринбосарларини, ёш авлодимизни тарбиялаш учун нақадар муҳимлиги ҳақида гапирмаса ҳам бўлади.

Телетомошабин яхши дид билан яратилган бадиий фильмларга, кўнгилочар эшиттиришларга ҳам муштоқ. Ҳар бир программани мазмундор ва мароқли қилиш осон эмаслиги равшан. Аммо томошабинларнинг онги ва дилига таъсир қилишнинг бундан бошқа йўли йўқ.

Ўртоқлар! **Инсоннинг маънавий эҳтиёжларини шакллантириш, юксак даражага кўтариш, шахснинг ғоявий-сиёсий ва маънавий қиёфасига актив таъсир қилиш — социалистик маданиятнинг энг муҳим вазифасидир.** Санъаткорнинг масъулият мезони шу билан белгиланади. Партия унинг истеъдодини юксак қадрлайди, уни жамиятнинг жуда қимматбаҳо бойлиги деб билади. Ватанимизнинг улуғ кўп миллатли маданиятини жонбозлик билан ривожлантираётган адиблар, бастакорлар, рассомлар, театр ва кино ходимлари таҳсин сўзларига сазовордирлар. Кейинги йилларда яратилган кўпгина асарлар миллион-миллион кишилар учун ҳаёт йўлида яхши йўлдошлар бўлиб қолди. Бу соҳада ижодий союзларимизнинг адабиёт ва санъатнинг коммунистик қурилиш практикаси билан боғланишини мустаҳкамлаш соҳасидаги кўп қиррали иши яхши самара бераётганлиги шубҳасиз.

Санъаткорнинг гражданлик позицияси унинг ижодида илк нуқта бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Партиявий ёндашишгина ҳозирги замоннинг етакчи тенденцияларини фаҳмлаб олишга ёрдам беради. Ҳақиқий истеъдод турмушдан яккаланиб қолмайди, воқеликни зўрма-зўраки бежаб кўрсатишга ҳам, салбий ҳодисаларни сунъий равишда бўрттиришга ҳам йўл қўймайди.

Аммо сирасини айтганда, бошқача ҳолатлар ҳам содир бўлмоқда. Экранда ёки айрим муаллифларнинг қалами ёрдамида омади келмаган кишиларнинг тақдири, турмушдаги ишкалликлар, қандайдир қаланғи-қасанғи, оҳ-воҳ чекувчи персонажлар биринчи ўринга чиқиб қолмоқда. Инсон, айниқса йигит ва қизлар ҳаётий мақсадларнинг олижаноблигини, ғоявий эътиқод, меҳнатсеварлик ва мардликни ўзида мужассамлаштирган идеалга муҳтож бўлади. Бундай қаҳрамонларни ўйлаб чиқариш керак эмас, улар ёнгинамизда яшаб турибдилар.

Шу нарса ташвиш туғдирмоқдаки, баъзи асарларда тарихий ҳақиқатдан чекиниш ҳолларига йўл қўйилмоқда, масалан, коллективлаштиришга баҳо беришда шундай қилинмоқда, «худо изловчилик» мотивлари, патриархалчиликни идеаллаштириш ҳоллари кўриниб қолмоқда. Муаллиф ё мураккаб муаммоларга дуч келиб довдираб қоладиган, ёки уни «тош тегмаган» тарзда талқин этишга уриниш ҳоллари ҳам учраб туради, натижада воқелигимиз сохталаштириб тасвирланади. Барча журналлар ва нашриётларнинг коллективларида принципсизлик, муросасозлик, субъектив эҳтиросларга берилиш фактлари тобора қатъият билан тугатилса, бундай ҳолларга йўл қўймаслик мумкин бўлур эди. Бу гап театр ва кино репертуарларини тузишга ҳам тўла-тўкис тааллуқлидир.

Эстрада каби оммавий санъатнинг айрим жиҳатлари ҳам бизни қаноатлантирмаяпти. Масалан, мана шу оммавийлик тўлқинида кўпинча шубҳали хусусиятга эга бўлган программали музика ансамбллари пайдо бўлиб қолмоқдаки, бу нарса ғоявий ва эстетик зарар етказади.

(Давоми учинчи бетда).

ПАРТИЯ ИДЕОЛОГИК, ОММАВИЙ-СИЁСИЙ ИШИНИНГ АКТУАЛ МАСАЛАЛАРИ

(Боши иккинчи бетда).

Биз маданий алоқа йўли билан оладиган чет эл маънавий маҳсулотини танлашга янада синчиклаб ёндашишимиз лозим. Чунки мазмундор асарлар билан бир қаторда бизга ғоясиз, яроқсиз, бадиий тутруқсиз характердаги фильмлар, пьесалар, нашрлар, музика асарлари юборилаётганлиги маълум. Бу соҳада биз учун коммерция эмас, балки сиёсий нуқтаи назар биринчи ўринда туриши кераклигини унутиш ярамайди, ўртоқлар.

СССР Маданият министрлиги, СССР Кинематография давлат комитети, СССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитети жамият маънавий турмушининг ўз фаолиятларига тегишли соҳаларини ривожлантиришга раҳбарликни яхшилашлари зарур. Бу ўринда расмиятчиликка ҳам, назоратсизликка ҳам йўл қўйиш мумкин эмас. Марказий Комитетнинг маданият бўлими ҳам ижодий ташкилотлар ва муассасаларнинг ўз ишини юксак партиявий талабчанлик ва принципиаллик руҳида қуришда уларга активроқ ёрдам бериши керак.

Маданий қурилишга раҳбарлик қилишнинг ленинча услуби бадиий ижодкорликнинг ўзига хос хусусиятлари ва мураккаблигини чуқур тушуниши билан ажралиб туриши, буйруқбозлик ва дидбозлик усуллари унга ёт эканлиги равшан.

Ижодий союзларда, санъат ва маданият муассасаларида минг-минглаб коммунистлар ишламоқда. Улар санъаткор зиёлиларимизнинг жанговар авангарди, уларнинг сиёсий ўзагидир. Партия ташкилотлари театрлар ва киностудияларнинг, адабий бирлашмаларнинг, журналлар ва нашриётларнинг ғоявий йўналишига, кадрларни тарбиялашга актив таъсир қилишлари, танилган усталар билан ёш ижодкорлар ишлайдиган вазиятни вужудга келтиришлари, марксизм-ленинизмни эгаллашда, ўз маҳоратларига сайқал беришда уларга кўмаклашишлари муҳимдир.

Ўзининг инсонпарварлиги, ижодий ранг-баранглиги ва бадиий бойлиги билан кишини мафтун этувчи совет маданияти халқлар ўртасида ҳамжиҳатлик ишига актив ёрдам бермоқда. Ўтган йилнинг ўзида тўрт юзга яқин совет санъат коллективи юздан ортиқ мамлакатга бориб келди. Кинематографиячиларимиз, публицистларимиз, ёзувчиларимиз, артистларимиз революцион бирдамлик туйғуси билан ер куррасининг «қайноқ нуқталари»га, халқларнинг озодлиги учун, социал адолат учун жанг давом этаётган жойларга бормоқдалар. Кўпинча янги воқеалар асосида яратилган публицистиканинг талантли асарлари, сиёсий романлар, пьесалар ва фильмлар мамлакатимизда ҳамда чет элларда кенг кўпчиликка манзур бўлаётганлиги қувончлидир.

Бизда маданий бойликларнинг оммалашиши миқёслари чинакамига беқиёсдир. Аммо муайян қийинчиликлар ҳам бор.

Китобларга, аввало, бадиий адабиётга, тасвирий санъат маҳсулотига ўсиб бораётган талаб тўла-тўкис қондирилмаяпти. Бунинг сабаби маълум — полиграфиянинг қуввати камлик қилмоқда, қоғоз етишмаяпти. Музика асбоблари, замонавий телевизион техника, айниқса суратга олувчи ва узатувчи асбоб-ускуналар, пухта ишлайдиган рангли телевизорлар кам ишлаб чиқарилмоқда. СССР Госплани, алоқа воситалари саноати, электрон саноати министрликлари СССР Ўрмон, Қоғоз-целлюлоза саноати министрлиги, Енгил ва озиқ-овқат саноати машинасозлиги ҳамда Рўзғор асбоблари министрлиги ва бошқа идоралар пропаганданинг техникавий базасини таъминлашга унчалик масъулият билан ёндашаётганлари йўқ. Ҳолбуки, техникавий жиҳозлар соҳасида орқада қолиш ташвиқотчилик имкониятларимиздан самарали фойдаланишга халақит беради.

Ўртоқлар! Энди **ҳозирги халқаро вазиятдан** биз учун келиб чиқадиган вазифаларга тўхталиб ўтмоқчиман. Сизларга маълумки, АҚШ ва НАТО мамлакатлари ҳозир СССРдан ва Варшава Шартномаси ташкилотидан ҳарбий устунликка эришишга, «совет ҳарбий хавфи» деган уйдирмалар ниқоби остида тўхтовсиз қуролланиш пойгасига зўр бермоқдалар. Вашингтоннинг авантюрачилик сиёсати халқаро кескинликни ҳаддан ташқари чигаллаштириб, инсониятни ядровий ҳалокат сари судрамоқда.

Халқаро муносабатлар нақадар қалтис бўлмасин, КПСС ядровий телбаликни тўхтатиш мумкинлигига ҳамон ишончи комилдир. Бинобарин, партиямиз учун тинчликни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлашдан ҳам муҳимроқ вазифа йўқ. Биз тинч-тотув яшаш ва кескинликни юмшатиш принципларини муттасил қаттиқ туриб ҳимоя қиляпмиз. Кейинги вақтларда Совет Иттифоқи, социалистик ҳамдўстликдаги бошқа мамлакатлар ўртага қўйган ташаббуслар нинг кенг комплекси социализм тинчлик юришини давом эттираётганидан далолат беради.

Ўртоқ Ю. В. Андроповнинг докладлари ва нутқлари жаҳон жамоатчилигига чуқур таъсир қилмоқда. Бу доклад ва нутқларнинг далиллар билан исботланганлиги ва принципиаллиги, осойишта ва дадил руҳи Оқ уйнинг масъулиятсизларча, агрессив декларацияларига мутлақо зиддир. Шу билан бирга бу доклад ва нутқлар синфий душманга давлатимизнинг қудратини, СССРни ён босишга мажбур этиб, бизнинг хавфсизлигимизни, совет кишиларининг, қардош социалистик мамлакатлар меҳнаткашларининг тинч турмушини таҳлика остида қолдириш йўлидаги режалар беҳуда эканини сездириб турибди. Бу позиция Совет ҳукуматининг яқинда берган баёнотида яна бир карра зўр куч билан изҳор этилди.

Ташқи сиёсатимиз тўғрисидаги ҳақиқатни омманинг онгига сабот билан ва ишонарли тарзда етказиш, афкор оммани шу сиёсат тарафига ўтказиш, империалист доираларнинг режаларини фош қилиб ташлаш— ТАСС, АПН, Телевидение ва радио эшиттириш давлат комитети, ташқи сиёсий пропаганда билан шуғулланувчи бошқа идораларнинг жуда муҳим вазифасидир. КПСС Марказий Комитетининг Халқаро ахборот бўлими мана шу ишларнинг ҳаммасини мумкин қадар яхшироқ мувофиқлаштириб олиб бориши керак.

Бизнинг биронта принципиал масала хусусида мудофаа позициясида туришимиз учун ҳеч бир асос йўқ. Бироқ, бизнинг ташқи сиёсий пропагандамиз социализмнинг афзалликларини ҳамиша ҳам етарли равишда актив ва моҳирона очиб беряпти, у Ғарбдаги ҳукмрон доиралар халқнинг миясига қуяётган антисоциалистик хурофотларни тўла-тўкис тилкапора қилиб ташлаяпти деб бўлмайди. Башарти биз бирон-бир воқеани юзаки тушунтирсак ёки шу воқеа ҳақида кечикиб хабар берсак, кейинчалик ишонтиришга эмас, балки ёлғон хабарни эшитиб қолган оммани қайтадан ишонтиришга тўғри келади, бундай қилиш анча қийин бўлади — бу хусусда янглишмаслик керак.

Чет эллик тингловчиларга аталган материалларнинг далиллар билан исботланган бўлишини ва оперативлигини, жозибадорлиги ва ўткирлигини ошириш, тинчликсевар интернационалистик сиёсатимизнинг конкрет мазмунини тушунарли тарзда кўрсата билиш лозим. Шундай қилмай туриб ташқи сиёсий пропагандада узоқ муддатли муваффақиятларга умид боғлаб бўлмайди.

Бу соҳада КПСС билан Совет давлатининг социализм мамлакатлари қардошлик алоқаларини янада ривожлантириш борасидаги фаолиятини ёритиш биринчи ўринда туриши керак. Коммунистик тарбия тажрибасини, мафкуравий ҳамкорлигимизни такомиллаштириш, империалистларнинг пропагандасига, миллатчилик ва ревизионизмнинг заҳарли уруғларини сочиш йўлидаги уринишларга қарши биргаликда курашиш учун мавжуд резервлардан кенгроқ фойдаланиш лозим. Озодликка эришган давлатлар билан, ўз озодлиги ва мустақиллиги учун курашаётган халқлар билан бирдамликни мустаҳкамлаш масалаларига ҳам эътиборни сусайтириш ярамайди. Партиянинг капиталистик мамлакатлар билан ўзаро манфаатли алоқаларни йўлга қўйиш соҳасида муттасил олиб бораётган иши пропагандамиз учун доимий мавзудир.

Синфий душман социалистик тузумни тугатиш ниятида эканлигини ошкора билдирмоқда. Президент Рейган коммунизмга қарши янги «салб юриши» бошлашга чақирди. Империализм «психологик уруш»ни ўз мақсадига эришишнинг бош воситаларидан бири деб билмоқда. Бу урушни Ғарб айтиш мумкинки, Советларга қарши, коммунизмга қарши энг юқори жазава нотасида олиб бормоқда. Душман эфирда ўтакетган безорилик йўлига тушди. Бизга қарши чинакам ахборот — ташвиқотчилик интервенцияси уюштиришга, радио ва телевизион каналларни давлатларнинг ички ишларига аралашиш ва қўпорувчилик ҳаракатлари қуролига айлантиришга уринмоқдалар.

Шу боисдан ҳам халқаро майдондагина эмас, мамлакат ичкарисида ҳам ҳужумкор **қарши пропагандани** кенг авж олдириш зарур. Партия комитетлари душман бизга нималарни, қай шаклда ва қайси каналлар орқали ўтказиб олишга уринаётганини равшан тасаввур қилишлари, унинг хуружларига ўз вақтида ва далил-исботлар билан зарба беришлари лозим. Турли-туман иғволарни ва миш-мишларни тарқатиш орқали онгли ёки онгсиз равишда ўз-галарнинг тегирмонига сув қуяётган шахсларнинг ҳаракатларига ҳам принципиал, партиявий баҳо бермоқ керак. Бирон коммунист ҳам шундай ҳодисаларга бефарқ қарамаслиги керак.

КПСС Марказий Комитети Приморье ўлкасида қарши пропагандани ташкил этиш практикасига ижобий баҳо берди. Москвада, Украина ва Белоруссияда, Қозоғистон ва Эстонияда қизиқарли тажриба орттирилди. Ўз-ўзидан равшанки, маҳаллий шароитларни ҳисобга олиб, шу тажрибадан кенг фойдаланиш лозим. Партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари душман ташвиқотининг найрангларини фош қилишга ёрдам берадиган материалларни ўз вақтида олиб туришлари муҳимдир. Марказий Комитетнинг тегишли бўлимлари бу иш билан доимий равишда шуғулланишлари керак.

Халқаро майдондаги мафкуравий курашда тиним йўқ. Биз бу курашни келгусида ҳам иғвогарликларга парво қилмай, муносиб равишда активлик билан олиб борaверамиз. Ер юзида тинчликни таъминлаш учун, халқларнинг социал ва миллий ҳуқуқлари учун курашда партиямиз куч-ғайратни аямайди. Бунга совет кишилари амин бўлаверсинлар.

III.

Ўртоқлар! Бизнинг бутун идеологик ишимиз системаси яхши созланган оркестрдек ҳаракат қилиб, бунда ҳар бир асбоб ўз овозига эга бўлиб, ўз партиясини ижро этади, уйғунликка эса моҳирона дирижёрлик билан эришилади. Пропаганданинг оҳанги сиёсатимизнинг йўл-йўриқлари ва кишиларнинг манфаатлари билан доимо таққослаб борилиши, Ленин айтганидек, «Сўзни ишга айлантиришга» эришиш керак — идеология ишига партия раҳбарлигига қўйилаётган энг муҳим талаблар ана шулардан иборат. Идеология иши ижтимоий ҳаётнинг ҳамма томонларини, барча социал группалар ва регионларни қамраб олиши, ҳар бир кишининг қалбига етиб бориши лозим. Бунда ҳам давлат ҳокимиятининг чинакам оммавий органлари — Советларимизнинг, касаба союзлари, комсомолнинг, барча жамоат ташкилотларининг тарбиявий куч-ғайратларини яхшироқ мувофиқлаштириш керак.

КПСС Марказий Комитетининг 1979 йил 26 апрелдаги қароридан кейин партия комитетлари пропаганда масалалари билан активроқ шуғулланадиган бўлиб қолдилар, унинг самарадорлигини оширишда кўпроқ ташаббускорлик ва ижодкорлик кўрсата бошладилар.

Лекин ҳамма жойда ҳам шундай бурилиш рўй берди, деб бўладими! Тўғрисини айтсак, бундай деб бўлмайди. Афтидан баъзи партия комитетлари Марказий Комитетнинг идеология ишига эътиборни кучайтириш тўғрисидаги талабини юзаки тушунган кўринади. Қарорлар миқдори кўпайган бўлса-да, аҳвол амалда аввалгидек қолаверди. Тарбия масалалари кўпинча фақат идеология кадрлари зиммасигагина юкланади, қабул этилган қарорлар эса конкрет иш билан мустаҳкамланмайди. Масалан, Ленинобод область комитети кейинги уч йил ичида ҳуқуқий тарбиялаш ва ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза қилишни яхшилаш масалалари ни 40 мартадан кўпроқ кўриб чиққан бўлса-да, аммо, областда ҳуқуқ бузиш ҳоллари ҳамон кўпайиб бормоқда. Бу мисол йўл-йўриқларнинг ўзи билангина аҳволни ўзгартириб бўлмаслигига яна бир бор ишонч ҳосил қилдиради. Идеология иши масалалари билан партия комитетлари, уларнинг барча бўлимлари ва албатта, биринчи секретарлари доимо шуғулланишлари муҳимдир.

Биз идеология иши — бутун партиянинг ишидир, деймиз. Бинобарин бу ҳар бир коммунистнинг ҳам ишидир. Коммунист кишиларнинг қарашлари ва кайфиятларига сўз билангина эмас, балки ўзининг ишга бўлган муносабати, ўзининг турмушдаги хулқ-атвори билан ҳам таъсир ўтказади. Бинобарин коммунистлар халқ манфаатларига, партия идеалларига фидокорона хизмат қилишнинг чинакам намуналарини кўрсатмоқдалар.

Бугунги кунда коммунист бўлиш жуда фахрли. Аммо бу жуда масъулиятли бўлиб сира ҳам жўн эмас. Шу боисдан ҳам **партия комитетлари** ғоят кенг меҳнаткашлар оммаси ўртасида сиёсий пропагандани авж олдира бориб, **партиянинг ўз ичида идеология иши савиясини оширишлари, бу ишнинг форма ва методларини такомиллаштиришлари шарт.** Партияга ҳар йили юз минглаб ёш ишчилар, колхозчилар, зиёлиларнинг вакиллари келиб қўшилаётганлиги учун ҳам бу айниқса муҳимдир. Бугунги кунда партия сафларида 30 ёшга тўлмаган уч миллиондан кўпроқ коммунист бор. Зотан партияга кирган ҳар бир кишига унинг ғоявий-сиёсий меросини партиянинг ленинча анъаналарини, большевикларга хос одобни чуқур эгаллаб олишларида ёрдам бериш керак. Партия сафларини тўлдириш, ёш коммунистларни тарбиялаш — ташкилий партиявий ва мафкуравий иш масалалари туташиб кетадиган бўғиндир. Бунда ҳам ишни шундай олиб бориш керакки, партиясиз меҳнаткашлар, Ленин сўзлари билан айтганда: «Коммунистик партияга кирувчи янги аъзолар агар ҳукумат тепасида турган партия бера оладиган имтиёзлардан фойдаланиш учун эмас, балки чинакам коммунистик меҳнат намуналарини кўрсатиш учун партияга...» кирганликларини равшан кўрсинлар.

Коммунистнинг, айниқса раҳбар коммунистнинг маънавий намуна кучи буюкдир. У ҳамиша омманинг кўз ўнгида бўлиб, қанчалик юқори лавозимни эгалласа унинг зиммасига шунчалик кўпроқ масъулият юкланади. Буни унутиб қўйган, ўзига хос «амалдорлик касали»га мубтало бўлган кишилар жиддий хавф-хатарларга учраб мулзам бўладилар. Кеккайиш, қўполлик, сансалорлик фактларига ҳам дуч келинмоқда. Ўз чўнтагини давлатники билан адаштираётган, хизмат мавқеини суиистеъмол қилаётган раҳбарлар ҳали ҳам бор. Партия бундайлардан қатъият билан халос бўлмоқда.

Идеология ишини аҳоли турли группаларининг ғоят хилма-хил қизиқишларини ҳисобга олиб, табақалаштирилган ҳолда олиб бориш керак. Бу ҳақда даставвал шунинг учун айтиб ўтиш кераккй, социал табақалар қиёфаси жамиятнинг социал структураси кўз ўнгимизда анча ўзгармоқда, синфий тафовутларни тугатиш кўп томонлама жараёни давом этмоқда.

Бу ўзгаришлар биринчи навбатда ёшларнинг социал қиёфасида ўз ифодасини топмоқда. Бугунги кунда мамлакатнинг бутун тарихи мобайнида энг ўқимишли, профессионал жиҳатдан энг кўп тайёргарлик кўрган ёш авлод мустақил ҳаётга қадам қўймоқда. Бу авлод социализм шароитида, фаровонлик муттасил юксалиб борган, тинчлик шароитида ўсиб етишди. Коммунистик идеалларга, революцион анъаналарга содиқ бўлган ёшлар беш йилликнинг олдинги марраларида меҳнат қилмоқдалар. Тузумимизнинг келажаги ишончли қўллардадир.

Аммо партия ёшлар ўртасидаги салбий ҳодисаларни ҳам кўриб турибди. Баъзи ёшларнинг гражданлик жиҳатидан кечикиб камол топиши ва уларнинг сиёсий гўллиги, текинхўрлиги, бугунги кунда жамият талаб этаётган жойларда меҳнат қилишни истамаётганлиги ташвишлантирмоқда. Ёшларнинг бир қисми билимлари ва меҳнатсеварлиги билан эмас, балки ота-оналарининг пулига сотиб олинган қимматбаҳо буюмлар билан ўзини кўрсатиш иштиёқи ташвишлантирмаслиги мумкин эмас. Буни ҳозирги ёшларга улар ҳозир гўё илгаригидек эмас, деб жавраш учун эслатиб ўтаётганим йўқ, асло. Гап бошқа нарсада. Бугунги кунда мактаб партасига ўтираётган кишилар келажак йигирма биринчи асрнинг ғоят мураккаб вазифаларини ҳал этадилар. Биз эса улар ана шу вазифаларнинг маънавий қусурлардан холи бўлиб, ўз истеъдодлари барқ уриб турган ҳолда ҳал этишларини истаймиз.

Гап яна шундаки, душманларимиз ёшлар психологиясининг хусусиятларидан ўз мақсадларида фойдаланишга интилмоқда. Чунки ёшлар империализмнинг ҳақиқий башараси, унинг мамлакатимиз халқларига, социалистик тузумга нафрати жуда яққол кўриниб қолган синфий курашлар ва урушларнинг қаттиқ синовларини ўзининг шахсий тажрибасида билмайди. Шу боисдан ҳам ёшларни ғоявий-маънавий, синфий жиҳатдан ва меҳнатда чиниқтириш тўғрисида тинимсиз ғамхўрлик қилиш керак.

Шу вазифаларни ҳал этишда мактаб ўқитувчиси ғоят катта роль ўйнайди. Ўқитувчи-фарзандларимизни тарбиялашда жамиятнинг ишончли вакили, агитация ва пропагандада, бутун идеология ишларида партиянинг ишончли таянчидир. Инсонга узоқ йиллар мобайнида хизмат қиладиган кўпгина гражданлик фазилатлари, билимларнинг манбалари мактаб ўқитувчиларининг иши билан чамбарчас боғлиқдир. Бизда эса, ўртоқлар, салкам уч миллион мактаб ўқитувчиси бор. Биз ўқитувчининг обрў-эътиборини бутун чоралар билан оширишимиз, эҳтиёт қилишимиз, унинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш тўғрисида, ғоявий ва касб тайёргарлиги ҳақида доимо ғамхўрлик қилишимиз керак.

Шахс қобилиятлари, истеъдодларини барвақт аниқлашнинг, касбни тўғри танлашнинг аҳамиятини исботлаб ўтиришнинг ҳожати йўқ. Меҳнат унумдорлиги ҳам, инсоннинг социал активлиги ҳам айтиш мумкинки, унинг ҳаёт тақдири ҳам кўп жиҳатдан мана шунга боғлиқ бўлади. Шу жиҳатдан бизнинг ҳунар-техника таълими системамиз катта имкониятларга эга. Афсуски, мактабларда уни кўпинча қийин ёшдаги ўсмирлар деб аталмиш ўсмирлардан халос бўлиш воситаси деб биладилар. Бундай муносабат мактабга ҳам, ҳунар-техника билим юртига ҳам зиён етказади. Билим юртларининг обрў-эътиборини ошириш, уларнинг моддий базасини мустаҳкамлаб, кадрлар билан тўлиқ таъминлаш таълим-тарбия жараёнини яхшилаш лозим. Ҳунар-техника билим юртларини битириб чиққан кишиларга олий ўқув юртларига кириш чоғида бирмунча амалий имтиёзлар бериш системаси ҳам ўйлаб кўрилса яхши бўлур эди.

Ленинградликларнинг тажрибаси ҳунар-техника таълими системаси нималар бера олишини кўрсатувчи яққол далилдир. Бу ерда ҳунар-техника билим юртларининг талабалари ишчилар синфи сафларини тўлдирувчи асосий манбадир. Уларнинг деярли ҳаммаси мустақил ишнинг биринчи ойлариданоқ белгиланган нормаларни бажариб, одатда меҳнат коллективларида яхши ўрнашиб қоладилар. Ёшларнинг билим юртларига иштиёқи ошди.

Хўш, бу натижаларга қандай қилиб эришилди? Биринчи навбатда область партия комитетининг ташаббускорлик билан ўйлаб қилган ишлари туфайли эришилди. Область партия комитети мактаб, ҳунар-техника билим юрти ва корхоналар ўртасида аниқ, амалий муносабатларни йўлга қўя олди. Шубҳасиз, бу тажрибани қўллаб-қувватлаб оммалаштирса арзийди.

Яна бир муҳим масала— олий ўқув юртлари ва техникумларда **ижтимоий фанларни ўқитишнинг ғоявий таъсирчанлигини ошириш тўғрисидаги** масаладир. Шу фанлар ўқитувчиси томонида ўзи тақдим этаётган фаннинг шунчаки обрў-эътиборигина эмас, шу билан бирга ўз ғоявий позициясининг аниқ-равшанлиги, изланувчан тафаккурнинг мафтункорлиги, шахснинг маънавий жозибадорлиги ҳам бўлиши керак. Яна бир бор айтаманки, шундай бўлиши керак. Аммо афсуски, ҳамиша ҳам шундай бўлаётгани йўқ. Вақт ўтиши билан сарғайиб кетган конспектлар асосида лекция ўқиётган, ўткир масалаларни усталик билан четлаб ўтаётган ўқитувчилар ҳали учраб турибди. М. И. Калининнинг жуда аниқ ибораси билан айтганда, бундай нотиқлар «аудиториядагиларни қойилмақом қилиб ухлатиб қўядилар».

Шуни тўппа-тўғри айтиш керакки, СССР Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги жамиятшунос кадрларни тайёрлаш, ижтимоий фанларни ўқитиш сифати устидан, КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг олий мактаб иши тўғрисидаги қарори қандай бажарилаётганлиги устидан контролликни сусайтириб юборди. Халқ хўжалигининг етакчи тармоқлари учун мутахассислар тайёрлаш даражаси ҳам бизни тўла қондираётгани йўқ. Аҳволни тузатиш зарур. Министрлик раҳбарлари, партия комитетлари, ҳар бир олий мактаб коллективида ижодий изланиш, ўзаро ҳурмат ва талабчанлик, қонун ва аҳлоқнинг ҳар қандай бузилишларига муросасизлик муҳити ҳукм суриши тўғрисида ҳам доимо ғамхўрлик қилишлари лозим.

Ёшларнинг сиёсий, гражданлик, ахлоқий фазилатларини шакллантиришда комсомол кўп иш қилмоқда. Партия комсомолни ўзининг содиқ ёрдамчиси деб билади, унинг хизматларини муносиб қадрлайди.

Аммо, барча комсомол ташкилотлари ҳам ўз олдиларида турган вазифалар даражасида эмас. Баъзан улар ёшларни ҳақиқатан ҳам тўлқинлантираётган энг муҳим проблемалардан четда қолмоқдалар, ёшлар ўртасидаги янги тенденцияларга, қизиқишларга ўз вақтида эътибор бериб уларни зарур ғоявий йўналишга солиб юборишга улгурмаяптилар. Ҳаддан ташқари ташкилотчилик ва дабдабабозлик халақит бермоқда. Бошланган ишни охиригача етказиш, алоҳида муҳим шароитлардагина эмас, балки оддий, кундалик вазиятда ҳам юксак самарадорлик ва фидокорлик билан ишлаш маҳорати етишмаяпти. ВЛКСМ Марказий Комитети, бутун комсомол активи ана шу нуқсонларни бартараф этиш борасида жиддий ишлашлари керак.

Ленин коммунистик аҳлоқни шакллантиришни ёшларни тарбиялаш ва ўқитиш ишидаги бош вазифа деб билган эди. Бизнинг коллективчилик ахлоқимизнинг чинакам инсонпарварлигини яна ҳам ёркинроқ очиб кўрсатиш, ахлоқсизликка, худбинликка, мешчанликка қарши, ёт қарашлар ва одатларни бизнинг муҳитимизга олиб кириш йўлидаги ҳар қандай уринишларга қарши қатъий жанг олиб бориш керак. Социализм ва коммунизм учун курашда шубҳасиз маънавий устунлик ҳамиша бизнинг томонимизда бўлиб келди ва ҳозир ҳам шундай. Бугунги кунда ҳам совет жамиятининг маънавий кучи — муваффақиятларимизнинг муҳим шартларидан биридир.

Ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялашни янада яхшилаш соҳасида партияга ёрдам бериш —комсомолнинг масъулиятли вазифасидир. Бизда шундай иш олиб боришнинг ажойиб анъаналари мавжуд. Ҳозир хатарли равишда ривожланиб бораётган халқаро вазият вужудга келтираётган воқеликларни ҳисобга олиб, бу анъаналарни авайлаб асраш ва кўпайтириш керак. Бу ишда революция ветеранлари, уруш ва меҳнат ветеранлари ҳамиша бебаҳо роль ўйнаб келмоқдалар.

Бугунги кунда ватанпарвар бўлиш — Ватанимизнинг иқтисодий, мудофаа потенциалини тинимсиз мустаҳкамлаш, тинчликни империалистик агрессорнинг ҳар қандай ҳамлаларидан ҳимоя қилишга тайёрлигини ошириш, ҳарбий мажбуриятларга виждонан муносабатда бўлиш демакдир. Умуман ёшлар армияда хизматни яхши ўтамоқдалар, замонавий техникани сабот билан эгалламоқдалар. Ватан, интернационал бурч талаб қилиб қолган тақдирда эса оталар ва боболарнинг ҳарбий шон-шуҳратига муносиб бўлган ҳақиқий жасоратларни кўрсатадилар.

Армиямиз ва флотимизни халқ мардлик, меҳнатсеварлик ва юксак маънавий поклик мактаби деб ҳақли равишда атамоқда. Биз Совет Қуролли Кучларининг тарбиявий ролини бундан буён ҳам бутун чоралар билан оширишимиз керак.

Ўртоқлар! 100 дан ортиқ миллат ва элатни бирлаштириб турган мамлакатимиз шароитида идеология ишини **уларнинг ўзига хос қизиқишларини, миллий психологияси ва маданияти хусусиятларини эътибор билан ўрганмасдан туриб, олиб бориш мумкин эмас.** Ахир, ўтмишдан бизга мерос бўлиб қолган миллий масалани ўша таҳлитда ҳал этиш миллий масала умуман кун тартибидан олиб ташланди, деган маънони билдирмайди. Пухта ўйланган, илмий асосланган миллий сиёсат ривожланган социализмни такомиллаштириш борасида партия фаолиятининг ажралмас қисмидир. Бу масала муваффақият қозонишининг муҳим шарти — меҳнаткашларни пролетар, социалистик интернационализм руҳида тарбиялашдан иборат.

Бу фаолиятнинг асосий йўналишлари ҳамда вазифалари XXVI съезд материалларида, партиянинг бошқа ҳужжатларида белгилаб берилди. Сизлар буни яхши биласизлар. Фақат шуни эслатиб ўтишни истардимки, миллий муносабатлардаги янги ижобий силжишларни ўз вақтида илғаб олиб, миллатларнинг гуллаб-яшнаши ва яқинлашуви тенденцияларини ҳар томонлама анализ қилиш, халқларимиз маданиятларининг бир-бирини бойитиши учун катта уфқлар очиб берадиган иш формаларини топиш муҳимдир. Бу соҳада вужудга келадиган муаммолар ва зиддиятларни ўз вақтида аниқлаб, моҳирона ҳал этиш муҳимдир. Хуллас, интернационал тарбияни кенг, қатъият билан, ишчанлик билан олиб бориш, бунда фестиваллар, декадалар ва юбилей вахталари ўтказиш билангина чекланиб қолмаслик керак. Бу ўринда чинакам партиявий принципиалликни ғоят нозик одоб билан моҳирона қўшиб олиб бориш лозим.

Совет кишиларининг интернационализми ҳамиша фаолдир. Юз минглаб турли миллат вакиллари зарбдор қурилишларда, умумдавлат манфаатлари талаб қилаётган жойларда меҳнат қилмоқдалар.

Албатта, буларнинг ҳаммаси ўз-ўзидан бўлмайди. Чунончи, бизда мамлакатнинг баъзи районларида меҳнат ресурсларининг резервлари мавжуд. Аммо, уларни бугунги кунда, айниқса, зарур бўлган жойларга юборишга ҳозирча тўла имкон бўлмаяпти. Бу проблемани қандай қилиб яхшироқ ҳал этишни ҳаммамиз ўйлаб кўришимиз керак бўлади.

Ёки шундай прогрессив ҳодисани олиб кўрайлик. Бизда ўз миллатининг тили билан бир қаторда миллатлараро алоқа тили бўлган рус тилини эркин ўрганиш ҳодисаси таркиб топди. Бу ҳодиса кенг қулоч ёйди. Аммо, шундай фактлар ҳам оз эмаски, рус тилини бўш билиш одамларнинг интернационал маданият бойликларидан баҳраманд бўлишини чеклаб қўяди, унинг фаолият ва алоқа қилиш доирасини торайтириб юборади. Яқинда КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети миллий республикалар аҳолисининг рус тилини ўрганишини енгиллаштирувчи шарт-шароитлар яратиш ҳақида қарор қабул қилдилар. Уни ҳаётга актив жорий қилиш керак.

Мен миллий муносабатлар соҳасида юзага келаётган проблемаларнинг бир қисминигина тилга олдим. Уларнинг ҳаммасини партия комитетлари, ижтимоий фанлар, идеология активи диққат-эътибор билан ўрганишлари керак. Ватанпарварлик ва интернационал тарбияни уйғун равишда қўшиб олиш боришга эришиш, ҳар бир кишида миллатлараро алоқа қилишнинг юксак маданиятини шакллантириш, совет Ватанимиз учун ифтихор туйғусини шакллантириш лозим.

Аҳолининг динга ишонувчилар қатламининг ўзига хос хусусиятини эътиборга олган ҳолда улар ўртасида иш олиб боришни ҳам бўшаштирмаслик лозим. Одамларнинг бир қисми тўғридан-тўғри айтиш мумкинки, талайгина қисми ҳамон дин таъсири остида қолиб келмоқда. Империализмнинг кўп сонли идеология марказлари уларнинг диндорлигини қўллаб-қувватлабгина қолмай, балки авж олдиришга, унга антисовет, миллатчилик йўналиши беришга интилмоқдалар. Диний экстремистларга, айниқса, катта умид боғланмоқда. Айни пайтда «СССРда виждон эркинлиги бузилмоқда», деган уйдирмалар тарқатилмоқда.

Бу ҳақда нима ҳам дейиш мумкин? Виждон эркинлиги Конституция билан гарантияланганлиги ҳақидаги гап ҳаммага маълум. Коммунистлар — изчил атеистлардир, аммо улар ўзларининг дунёқарашини ҳеч кимга зўрлаб тиқиштирмайдилар. Бизнинг методимиз — маърифатли қилиш, ишонтириш, пропаганда қилишдир. Лекин биз социалистик қонунларни бузиш фактларига, дин билан ниқобланган сиёсий қўпорувчилик фаолиятига дуч келганимизда Конституциямиз талаб қилганидек, ҳаракат қилаверамиз.

Юқорида айтиб ўтилганидек, тарбиявий иш **одамлар ҳаётий фаолиятининг ҳамма жиҳатларини, уларнинг турмуши, бўш вақтини ўтказиши, онлавий муносабатлари соҳаларини** ҳам қамраб **олгандагина мустаҳкам натижаларга** эришиш мумкин. Одамларнинг бўш вақтини ўтказиши янада бой ва мазмундор бўлиши, кишилар истеъдодини камол топтиришга ёрдам бериши, ҳозирги замон ҳаёти билан боғлиқ бўлган яшаш маромидан келиб чиқадиган психологик юкдан халос этиши керак.

Бунда соғлиқни сақлаш ходимларининг роли бениҳоя масъулиятлидир. Улар орасида фидойи ва ўз ишини биладиган одамлар оз эмас. Улар одамларни касалликлардан асраш, актив ҳаёт кечиришини узайтириш йўлида кўп иш қилмоқдалар. Бу соҳага муттасил ғамхўрлик қилиш ва уни такомиллаштириб бориш, мавжуд камчиликларга барҳам бериш зарурлиги тушунарлидир.

Албатта, одамларнинг сиҳат-саломатлиги, бардамлиги, кайфияти медицинагагина боғлиқ эмас. Ҳар бир киши иш вақтидагина эмас, балки бўш вақтида хам ўзига эътибор қилинаётганини сезиб туриши муҳимдир. Бунда, жумладан, оммавий физкультура ҳаракатини ривожлантириш катта роль ўйнаши лозим. Ишлаб чиқариш коллективларининг, уй-жой бошқармаларининг партия ташкилотлари, депутатлар группалари аҳоли истиқомат қиладиган жойларда иш олиб бориш юзасидан бой тажриба тўпладилар. Бу тажрибани умумлаштириш, энг яхшиларини танлаб олиб амалда дадил жорий қилиш керак. Чунончи, матбуотда район маданий спорт комплекслари тузиш ҳақида бир неча марта сўз юритилди. Бу спорт комплекслари маҳаллий Советларнинг раҳбарлигида клублар, спорт иншоотлари ва кутубхоналар, улар қайси идорага қарашлигидан қатъи назар улар ишини бирлаштиради. СССР Министрлар Совети ВЦСПС билан биргаликда бундай тажрибани тағин ҳам кенгроқ ёйиш ҳақида биргаликда ўйлаб кўрсалар бўлар эди.

Бўш вақтни ўтказиш масалалари жамоат тартибини мустаҳкамлаш, гражданларнинг осойишталигини ва шахсий хавфсизлигини пухта таъминлаш масалалари билан чамбарчас боғланиб кетади. Марказий Комитет бу масъул иш топширилган одамларга ва, аввало, милиция, суд, прокуратура органларига нисбатан қатъий талабчанлик қилади. Ҳуқуқ-тартиботни сақлашда жамоатчилик, айниқса, комсомол четда турмаслиги керак.

Идеология ишининг «технологияси», бу ишни ташкил қилиш ва планлаштириш масалаларига тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз. Комплекс планлар кенг қўлланилаётгани, тарбия масалалари конкрет социал-иқтисодий проблемалар билан маҳкам боғлаб олиб борилаётганлиги яхши бўляпти.

Аммо пропаганда ишида изчиллик ва омилкорлик ҳамон етишмаяпти. Шундай ҳоллар ҳам бўлмоқдаки, бир пропаганда кампанияси тўлқини иккинчисига дуч келиб қолиб, уни кучайтириш уёқда турсин, аксинча таъсир кўрсатиш самарасини бўшаштириб юбормоқда. Шундай нуқсонлар ҳам борки, у ҳам бўлса партия комитетларининг баъзи идеология бўлимлари кўпдан-кўп планларни ишлаб чиқишга беҳисоб вақт сарфлайдилар, кейинчалик эса бу планлар уни ижод қилганларнинг столида қолиб кетаверади. Айни пайтда турли йўл-йўриқлар, ҳисобот ва справкаларнинг талабномалари оқими партия ташкилотларининг секретарларини одамлар билан жонли иш олиб боришдан ажратиб қўйиб, хизмат креслосига маҳкам боғлаб қўяди. Бундай маҳкамачилик услубидан воз кечиш, мумкин қадар тезроқ воз кечиш керак.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини бошқаришнинг янги структураси таркиб топаётган ҳозирги кунда қишлоқ район партия комитетларининг идеологик ва ташкилотчилик ишлари услуби ва методларини такомиллаштириш масалалари, айниқса, муҳим аҳамият касб этади.

Латвиядаги Талсин райкомининг, Эстониядаги Вильянди ва Пярну райкомларининг, Грузиядаги Абаш райкомининг тажрибаси ибратлидир. Улар агросаноат бирлашмаларини тузиш масаласига, аввало, одамлар ўртасидаги янги муносабатларни қарор топтириш проблемаси сифатида ёндашдилар. Улар ўзаро ягона мақсад, муштарак манфаат, умумий ишнинг пировард натижаси учун масъулиятни ҳис этиш билан боғланганлар. Социалистик мусобақа, район газеталари фаолияти ва радиоэшиттиришлари, оғзаки агитация ва пропаганда шу вазифага бўйсундирилган. Одамларнинг социал ва маданий эҳтиёжларини қондириш, ишлаб чиқаришни бошқаришда демократик асосларни ривожлантиришда бу ғамхўрлик, айниқса, яққол намоён бўлмоқда. Ҳаётнинг ўзи синовдан ўтказган бундай тажрибага тез-тез мурожаат қилиб туриш керак.

Ҳар ким ўз меҳнатининг меваларини кўришни, ўз меҳнатига жамоатчилик берган баҳони билишни истайди. Идеология кадрлари бундан мустасно эмас. Уларнинг фаолияти оқибат натижада одамларнинг ғоявий етуклиги, меҳнат активлиги, уюшқоқлиги билан ўлчанади. Аммо бунга эришиш учун қаттиқ тер тўкишга тўғри келади. Бу ишда шошма-шошарлик, кадрларни тергаш, тарбиявий ишдаги ҳақиқий натижаларни ўқилган лекциялар ҳақидаги маълумотлар, ўтказилган тадбирларнинг миқдори билан алмаштиришга интилиш кетмайди. Бу бамисоли ёввойи ўт бўлиб, у қаерда пайдо бўлмасин дарҳол таг-томири билан юлиб ташланиши керак. Партия комитетлари амалий, ижодий услубни қарор топтириш учун Марказий Комитетнинг Пропаганда бўлимидан янада актив ёрдам кутишга ҳақлидирлар.

Пухта ишлайдиган механизмсиз идеология фаолиятини самарали олиб бориш мумкин эмас. Акс ҳолда пропаганда бекор иш олиб борган бўлиб қолади.

Партия омманинг кайфиятидаги ўзгаришларни сезгирлик билан пайқаб олиш, унинг қизиқишлари ва эҳтиёжларини чуқур ўрганишга имкон берувчи пухта, оператив алоқа воситаларига эгадир. Меҳнаткашларнинг мақолалари ва хатлари, лекторлар билан пропагандистларга бериладиган саволлар, социологик тадқиқотлар шулар жумласидандир. Бу ишда Озарбайжон, Белоруссия, Грузия, Латвия, Ўзбекистонда, РСФСР ва Украинанинг бир қанча область комитетларида қизиқарли тажриба тўпланди Бу тажрибани кўпайтириш керак. Идеология жараёнларининг аҳволини баҳолашдан уларни прогноз қилишга, жамоатчилик фикрини тарқоқ ҳолда тадқиқ этишдан системалаштирилган ҳолда тадқиқ этишга, балки жамоатчилик фикрини ўрганиш бўйича марказ ташкил этишга ўтиш лозимдир.

Сиёсий маорифнинг, бутун пропаганда ишининг илмий-методик базасини янада мустаҳкамлашга бўлган эҳтиёж пишиб етилди. Ҳозирча маънавий фаолиятнинг социологик, психологик, педагогик проблемаларини ишлаб чиқишда теранлик, планли иш олиб бориш етишмаяпти. Бу ерда тўпланган ғоят бой тажриба суст умумлаштирилмоқда. Пленум бу масалани Марказий Комитет Секретариатига кўриб чиқиш ва тегишли қарор қабул қилиш учун топширса, тўғри бўлур эди, деб ўйлайман.

Пропаганда мазмунининг етакчилик ролини таъкидлаган ҳолда, унинг формалари аҳамиятига етарли баҳо бермаслик ҳам мумкин эмас. КПСС XXVI съезди бунга

(Давоми тўртинчи бетда).

ПАРТИЯ ИДЕОЛОГИК, ОММАВИЙ-СИЁСИЙ ИШИНИНГ АКТУАЛ МАСАЛАЛАРИ

(Боши учинчи бетда).

эътиборни қаратган эди. Методологик семинарлар, «Очиқ хатлар кунлари» ҳамда телевизион диалоглар сингари иш формалари пропагандага бўлган қизиқишни оширади, аудитория билан ишончли суҳбат олиб бориш имконини беради.

Аммо, ҳали ҳам узундан-узоқ ва зерикарли насихатомуз монологлар йўқ эмас. Доимий ҳаракатдаги агитпунктлар жозибаси анча бўшашиб қолди, уларнинг доимий ишламай турган агитпунктлари ҳақида эса гапирмаса ҳам бўлади. Кўпдан кўп жамоат маблағларини ва вақтни ўмараётган кўргазмали агитациянинг анчагина қисми яхши иш бермаяпти. Хуллас, эскириб кетган иш формаларининг инерцияси ҳамон ўз таъсирини кўрсатмоқда.

Пропаганда формаси ўз-ўзидан ишнинг муваффақиятини таъминламаслиги тушунарли. Ягона сиёсий кунлар ўтказиш оммавий-сиёсий ишнинг яхши формаси бўлиб қолди. Аммо маълумки, бир қанча жойларда бу ишнинг мазмуни анча хиралашиб қолган. Кўпинча раҳбар ходимлар ўрнига лекторлар ва сиёсий ахборотчилар суҳбат ўтказишади. Актуал проблемаларни жонли муҳокама этиш ўрнига умумсиёсий текстларни ўқиш ёки айтиб бериш билан чекланилади.

Нима учун баъзи раҳбарлар бу ишдан бўйин товлашади? Чунки меҳнаткашларнинг кўп саволлари уларни тушунтириб беришни, нотиқлик санъатинигина талаб қилмасдан, балки амалий тадбирлар кўришни ҳам тақозо этади. Бу иш муттасил эртаги кунга қолдирилаверган, бир томондан аудитория қониқмаса, иккинчи томондан маълум «ҳайиқиш», кўпчилик олдида сўзлашдан чўчиш юзага келади.

Одамлар билан юзма юз, очиқчасига сўзлашишдан қочмаслик керак. Сиёсатимизни тушунтира билибгина қолмай, оммани ўргатиш, ундан ўрганиш ҳам керак, оммадан учқун ола билиш керак. Бу ҳар бир раҳбарнинг бурчигина бўлиб қолмай, унинг эҳтиёжига ҳам айланиши лозим. Меҳнаткашлар олдида сиёсий чиқишлар, мунтазам амалий ҳисобот бериб туришлар — раҳбарнинг фазилати, унинг ташкилотчилик қобилияти, одамларни эргаштира билиш истеъдоди синаладиган бамисоли қайроқ тошдир. Ленин масалани шу тахлитда қўйган эди, партиямиз Марказий Комитети уни шу тахлитда қўймоқда.

Кенг ошкоралик бўлмай туриб, социалистик демократияни ривожлантириш мумкин эмас. КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси ўз фаолияти ҳақида анча тўлиқ ахборот бериш юзасидан кўрган тадбирларини биласиз. Биз одамларнинг манфаатларига даҳлдор масалаларга мумкин қадар кўпроқ ошкоралик бўлишини таъминлайдиган йўлни давом эттираверамиз. Чамаси, министрликлар ва идораларнинг, партия комитетларининг раҳбарлари телевидение ва матбуотда мунтазам чиқиб туришига мажбурий тус бериш лозимга ўхшайди.

Кадрлар — идеология ишида ҳал қилувчи бўғиндир. Улар пропаганда ишига кўп куч, большевистик эҳтиросни сарфламоқдалар. Партия ўз кадрларига ишонади, уларнинг олижаноб, фидокорона меҳнатларини юксак қадрлайди. Партия уларнинг ижодий изланишини қўллаб-қувватлайди, уларнинг ғоявий-назарий билимларини ва касб маҳоратини оширишлари, ўз вақтида хабардор бўлиб туришлари ҳақида мунтасил ғамхўрлик қилади. Барча категориядаги идеология ходимларини тайёрлаш ва қайта тайёрлашнинг мунтазам системаси таркиб топди. Бугунги кунда Марказий Комитет ўртага қўяётган оширилган талаблардан келиб чиқиб, бу ишни бундан буён ҳам такомиллаштириш зарур. Идеалларимизнинг улуғворлигини, партия сиёсатининг одамлар эзгу манфаатлари билан чамбарчас алоқасини янада ёрқин очиб бериш, меҳнаткашлар активлигини янада ошириш йўлида идеология кадрлари ҳамма ишларни қилишларига аминмиз.

Ўртоқлар!

Пленумимиз РСДРП II съездининг 80 йиллиги арафасида тўпланди. Большевиклар партияси шонли ва айни пайтда оғир йўлни босиб ўтди. Марксча-ленинча таълимот билан қуролланган, ишчилар синфига, барча меҳнаткашларнинг қўллаб-қувватлашига таянган партиямиз оламшумул-тарихий революцион тўнтаришга бошчилик қилиб, халқимизни буюк ғалабаларга олиб келди.

Коммунистик партия босиб ўтган қаҳрамонона йўлнинг асосий якунларидан бири — партия сафларининг бузилмас бирлиги, Марказий Комитетнинг ва унинг раҳбар ядросининг бирлигидир. Ленин ибораси билан айтганда, бундай бирлик «беҳад қимматли, беҳад муҳимдир».

КПСС Марказий Комитетининг 1982 йил ноябрь Пленуми Марказий Комитет ва унинг Сиёсий бюроси жипслигининг, партия ва халқ бирлигининг намунаси бўлди. Ўша қайғули кунларда Марказий Комитет коммунистларга, бутун совет халқига мурожаат қилиб, уларни ўз сафларини янада маҳкамроқ жипслаштиришга, партия XXVI съезди белгилаб берган йўлдан хотиржамлик билан дадил боришга даъват этди. Бу даъват миллионлар қалбидан чуқур жой олди.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси ва Секретариати пухта, аниқ, юксак принципиаллик, тўла ва чинакам бирлик вазиятида иш олиб бормоқдалар. Уларнинг мажлисларида ички ва ташқи сиёсат масалаларини эркин муҳокама қилиш ва ишлаб чиқиш, ўртоқларча фикрлашиш учун барча шарт-шароитлар яратиб берилган.

Докладни тугаллар эканман, идеологик фаолиятнинг ҳар бир участкасида юзага келадиган вазифаларнинг мураккаблигини, кенг кўламлилигини яна бир бор қайд қилиб ўтмоқчиман. Бу ўринда бир тоифадаги, ҳамма замонлар учун яроқли ечимлар йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас. Кампаниячилик ва штурмбозлик бу ерда ҳеч бир натижа бермайди. Бунда танаффус нималигини билмайдиган мунтазам иш олиб боришга чоғланиш керак. Бу ишни омманинг ташаббускорлиги, ғайрат-шижоати, онглилигини ривожлантиришнинг янада самарали воситасига айлантириш учун бизда ҳамма зарур нарсалар бор. Ҳар бир коммунист, ҳар бир раҳбар идеология иши — бутун партиянинг иши, деган ленинча принципни изчил амалга оширса, биз бунга, албатта, эришамиз.

Коммунизм идеалларини, Маркс — Энгельс — Лениннинг ўлмас ғояларини одамларга етказишдан кўра ҳам олижаноброқ вазифа йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Ҳар бир кишини ўз тақдирининг ижодчиси, тарих ижодкори даражасига кўтаришдан ҳам кўра юксак вазифа йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Пленум жараёнида, ўртоқларнинг нутқларида идеология, сиёсий-тарбиявий ишларнинг актуал масалалари чуқур ва ҳар томонлама кўриб чиқилди, тўпланган тажриба умумлаштирилади, энг муҳими эса олдимизда турган вазифаларни муваффақиятли ҳал этишнинг конкрет йўллари коллектив равишда белгилаб олинади, деб Сиёсий бюро номидан ишонч билдиришга ижозат этгайсиз. Бу эса Ю. В. Андропов даъват этганидек, баландпарвоз сўзларни эмас, балки ишчанлик кайфиятини вужудга келтирувчи омил бўлади. **(Давомли қарсаклар).**

ЎЗБЕКИСТОН ПИЛЛАЧИЛАРИНИНГ КАТТА МЕҲНАТ ҒАЛАБАСИ

(Боши биринчи бетда).

Донгдор усталар — Бувайда районидаги К. Маркс номли колхоздан СССР Давлат мукофоти лауреати, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Олияхон Султонова, Олтиариқ районидаги Энгельс номли колхоздан СССР Давлат мукофоти лауреати Фазилат Қўзибоева ва уларнинг издошлари — Беруний районидаги Махтумқули номли колхоздан Салима Пардабоева, Марҳамат районидаги Свердлов номли колхоздан Ойимхон Аҳмедова, Шофиркон районидаги «Ленинобод» колхоздан Нория Аслонова, Октябрь районидаги Охунбобоев номли совхоздан Бибинор Норқулова, Шаҳрисабз районидаги Энгельс номли колхоздан Рўёб Сафарова, Навоий районидаги «Қизил Ўзбекистон» колхоздан Ҳосият Жумаева, Косонсой районидаги «Тожикистон» совхоздан Оширби Эгамбердиева, Каттақўрғон районидаги Крупская номли колхоздан Турсунтош Қодирова, Термиз районидаги Жданов номли колхоздан Майрам Тўхтаева, Тошкент районидаги К. Маркс номли колхоздан Турсуной Файзиева, Ҳазорасп районидаги «Октябрь» колхоздан Ўғилжон Рўзметова, Ворошилов районидаги «Победа» колхоздан Нортожи Маматова ва бошқа кўп кишилар қурт боқишни уюшқоқлик билан ўтказиб катта ютуқларга эришдилар. Улар ҳар қути қурт уруғидан 110—120 килограммдан ва ундан кўп юқори сифатли пилла олдилар.

Бу йил қурт боқиш қийин шароитларда ўтди. Паст ҳарорат, бўронлар ва дўллар озуқа базасига анчагина зиён етказди ва пиллачиларнинг ишини мушкуллаштирди. Лекин пиллачилар табиат инжиқликларига қарамай фидокорона меҳнат қилиб, юксак уюшқоқлик ва маҳорат кўрсатиб, катта муваффақиятларга эришдилар.

Беш йилликнинг уч йили мобайнида давлатга жами 94 минг тонна қимматли пилла сотилди. Бу, пландан 11 минг тонна кўпдир. Ўнинчи беш йилликка нисбатан ўртача йиллик ўсиш 11 процентни ташкил қилди.

Республиканинг пиллачилари эришилган ютуқлар билан чекланиб қолмай, ишлаб чиқаришни кўпайтириш, озуқа базасини янада мустаҳкамлаш, қурт боқиш агротехникасини яхшилаш, ипак қуртининг янги сермаҳсул зотлари ва тут навларини яратиш, янги технологияни жорий этиш ва қишлоқ хўжалигидаги шу муҳим тармоқни механизациялаш йўли билан ҳосил қилинаётган пилла сифатини яхшилашнинг янги-янги резервларини қидирмоқдалар.

Пиллачиликни саноат негизига ўтказиш чораларини амалга ошира бориб, шу йил республиканинг 15 районида сермеҳнат жараёнларни юксак даражада механизациялаштирилган ҳолда пилла тайёрлаш ва унга дастлабки ишлов бериш янги технологияси жорий этилди. Бу нарса меҳнат сарфини ғоятда камайтиришга ва хом ашё сифатини анча яхшилашга имкон беради.

40 та районда махсус прибор ишлатган ҳолда пилла қабул қилиш ва унинг сифатига баҳо бериш методи жорий этилди. Бу метод пилла қобиғини кесмаган ҳолда унда қанча ипак борлигини тез аниқлашга имкон беради. Бу нарса пиллачиларнинг фақат етилган пилла топширишдан моддий манфаатдорлигини оширди.

35 районда пилла тайёрлаш ва пилла топширувчилар билан электрон-ҳисоблаш техникаси ёрдамида автоматик равишда ҳисоб-китоб қилинди.

Қурт боқишда «Барака» биостимуляторн ва хлорелла суспензиясидан кенг кўламда фойдаланилди. Бош пиллахоналарда кўп ишлар қилинди, улар ҳосилни қабул қилиб олиш ва унга ишлов беришни яхши ташкил этдилар.

Пиллачиларнинг эришган муваффақиятига Ипакчилик институти ишчилари, хизматчилари, олимларининг, қурт уруғ заводи, наслдор пиллачилик совхозлари ва наслдор пиллачилик станциялари конструкторлари ва мутахассисларининг меҳнати кўп сингди. Улар ипакчиликни кенгайтириш ва озуқа базасини мустаҳкамлаш учун колхоз ва совхозларни юқори сифатли қурт уруғи ва тут кўчати билан таъминламоқда.

Республика пиллачиларининг ажойиб ғалабаси — КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати доимий ёрдамларининг натижаси, қишлоқда партия, совет, қишлоқ хўжалик органлари, касаба союз ва комсомол ташкилотлари ўтказиб келаётган моҳирона ташкилий ва сиёсий ишларнинг натижасидир.

Пилла тайёрлаш планининг муваффақиятли бажарилиши республика қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларини қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг бошқа соҳаларида ҳам янги-янги марраларни қўлга киритишга руҳлантирмоқда.

Қишлоқлардаги партия, совет ва қишлоқ хўжалик органлари, барча меҳнаткашлар пахта, дон, мева-сабзавот, бошқа қишлоқ хўжалиги экинларидан мўл ҳосил олиш учун, деҳқончилик ва чорвачиликнинг хилма-хил маҳсулотларини етиштириш ва уларни давлатга сотиш план ҳамда мажбуриятлари муваффақиятли бажарилмоғи учун, мамлакат Озиқ-овқат программасини рўёбга чиқаришга республиканинг энг кўп ҳисса қўшишига эришмоқ учун ҳамма ерда қаҳрамонона кураш олиб бормоқдалар.

СОВЕТ ДЕЛЕГАЦИЯСИНИНГ ВИЗИТИ

ДАМАШҚ, 14 июнь (ТАСС). Бу ерда Фаластин миллий кенгашининг раиси Холид ал Фахум билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети секретари О. У. Салимов бошчилигидаги Осиё ва Африка мамлакатлари бирдамлиги Совет комитети делегациясининг учрашуви бўлиб ўтди.

Учрашув чоғида Вашингтон билан Тель-Авив Ливанга тиқиштирган ва Ливан территориясида Америка-Исроил ҳукмронлигини ўрнатишни асосий мақсад қилиб қўйган таслимчилик битими муносабати билан Яқин Шарқдаги вазият хусусида фикрлашиб олинди.

Фаластинликларнинг миллий бирлигини мустаҳкамлаш муҳимлиги таъкидланди. Бу эса Америка-Исроил режаларини барбод этиш учун зарур шартдир. Фаластин Озодлик ташкилотининг Сурия ва Ливан миллий ватанпарварлик кучлари билан муносабатларини мустаҳкамлаш ана шу режаларга қарши туришнинг муҳим шартидир.

Фаластин миллий кенгашининг раиси Фаластин халқи ўз озодлик ташкилоти раҳбарлигида ажралмас миллий ҳуқуқлари, аввало ўз тақдирини ўзи белгилаш ва мустақил Фаластин давлатини тузиш ҳуқуқлари амалга оширилиши учун олиб бораётган курашни қўллаб- қувватлаш ишида дўст Совет Иттифоқининг ролига юксак баҳо берди.

Суҳбат чоғида у Совет-Фаластин муносабатларининг янада мустаҳкамланиши Фаластин проблемасини кун тартибидан олиб ташлашга уринаётган империализм ва сионизмга қарши Фаластин халқининг курашини кенгайтиришига ёрдам бераётганлиги таъкидланди.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПАЛАТАЛАРИНИНГ ДОИМИЙ КОМИССИЯЛАРИДА

[Боши биринчи бетда].

нинг жамоатчилик томонидан муҳокама қилинганлиги натижаларини ҳисобга олиб, унинг айрим моддаларига аниқлик киритишни тавсия этдилар.

Мажлис иштирокчилари Қонуннинг қабул қилиниши бошқаришда меҳнаткашларнинг иштироки тўғрисидаги ленинча принципларни амалга ошириш тўғрисида КПСС билан Совет давлати ғамхўрлигининг янги далили, иқтисодий ва социал ривожланиш вазифаларини бажаришда мамлакатдаги барча меҳнат коллективларининг ишларини яхшилашнинг муҳим омили бўлади, деб уқтириб ўтдилар.

Комиссиялар Қонун лойиҳасини маъқулладилар, лойиҳа юзасидан таклифларни тасдиқладилар ва уларни СССР Олий Совети Президиумига ҳавола қилдилар.

* * *

Шу куни Кремлда М. С. Горбачев раислигида Қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссияларининг СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг ёшлар иши билан шуғулланувчи комиссияларининг қўшма мажлиси бўлиб ўтди. Шу комиссияларнинг иш планига мувофиқ Молдавия ССР ва Карелия АССРда балоғатга етмаганлар иши билан шуғулланувчи комиссияларнинг фаолиятида қонун талабларига қандай риоя қилинаётганлиги тўғрисидаги масала кўриб чиқилди.

Депутатлар тайёргарлик комиссияси раиси Э. Ғ. Ғафуржоновнинг докладида, ҳар иккала республика Министрлар Совети раислари ўринбосарларининг ахборотларида, депутатларнинг нутқларида ўсмирларнинг ҳуқуқ бузиши олдини олиш соҳасида муайян ишлар қилганликлари уқтириб ўтилди.

* * *

Кремлда шунингдек СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг энергетика бўйича, саноат бўйича, фан ва техника бўйича комиссияларининг қўшма мажлиси ҳам бўлиб ўтди. Кун тартибига КПСС Марказий Комитетининг 1982 йил ноябрь Пленуми қарорлари асосида энергияни тежайдиган янги технология жараёнларини ва асбоб-ускуналарни саноатда татбиқ этиш тўғрисидаги масала қўйилди. Депутатлар тайёргарлик комиссияси раиси В. А. Гребенюк, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, Фан ва техника давлат комитети раиси Г. И. Марчукнинг, СССР Госплани раиси ўринбосари А. М. Лалаянцнинг, СССР Фанлар академияси президенти А. П. Александровнинг, СССР энергетика ва электрлаштириш министри П. С. Непорожнийнинг докладлари ва ахборотлари тингланди ва муҳокама қилинди.

* * *

Комиссияларнинг мажлислари ишида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг биринчи ўринбосари В. В. Кузнецов, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. Ф. Ватченко, СССР Олий Совети Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг раислари А. П. Шитиков ва В. П. Рубен, СССР Олий Совети Президиумининг Секретари Т. Н. Ментешашвили, бир қанча министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари, партия ва давлат органларининг масъул ходимлари иштирок этдилар.

(ТАСС).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎРТОҚ Ғ. НАСРИДДИНОВГА «ЎЗБЕКИСТОН ССРда ХИЗМАТ КЎРСАТГАН ЭКОНОМИСТ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Совет органларида кўп йил самарали ишлаганлиги учун ҳамда туғилган кунига олтмиш йил тўлиши муносабати билан Ўзбекистон ССР маҳаллий саноат министри ўртоқ Ғафур Насриддиновга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган экономист» фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
И. УСМОНХЎЖАЕВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Г. ҲАЙДАРОВА.

Тошкент шаҳри. 1983 йил 14 июнь.

ҒЎЗАНИНГ ЎСИШИНИ ҚАНДАЙ ТЕЗЛАТИШ КЕРАК

Мўл пахта ҳосили тўплаш учун курашда энг масъулиятли дамлар бошланди. Ҳозирги пайтда ғўза турли ўсиш босқичларида турибди. Район ва областлар у ёқда турсин, ҳатто биргина хўжаликнинг ўзидагина ғўзалар ҳар хил ёшда бўлиб, чин барг ҳосил қилиш, шоналаш ва гуллаш босқичида турибди. Ноқулай об-ҳаво шароитлари сабабли шундай аҳвол вужудга келди. Тупроқда намликнинг етишмаслиги, ғоят паст температура, дўл ва жала ёмғирлар биринчидан чигитни қийғос ундириб олишни қийинлаштирган бўлса, иккинчидан катта майдонларда чигит такрор экилди.

Июнь бошларида олимлар ва мутахассислар матбуотда ғўза ўстиришни тезлаштириш борасидаги маслаҳатлар билан чиқдилар. Аммо ғўза ўсишидаги кечикиш ҳамон тугатилгани йўқ. Фарғона водийсининг хўжаликларида ғўзанинг ўсиши умуман 10—12 кун, Тошкент, Жиззах, Сирдарё областларида бир ҳафта орқада. Бошқа областларда ҳам қолоқлик бор.

Аввало, вазифа шундан иборатки, ҳамма ерда Тошкент технологиясини қўллаб, ҳар бир ишлов бериш циклини 10—12 кунга қадар тиғизлаштириш ва шунинг ҳисобига ҳар бир ишлов беришда камида 3—5 кундан тежаш лозим. Бунинг учун кун ва туннинг қулай шароитларидан фойдаланиб, ғўзани кеча-кундуз тинмай парвариш қилиш зарур. Токи ғўза қуёш энергияси, иссиқлик, тупроқ унумдорлиги ва сув ресурсларидан иборат агроэкологик омилларнинг ҳаммасидан фойдалана олсин.

Ғўза ўстиришни тезлатиш моҳир пахтакор қўлида эканлигини унутмаслик керак. Ҳар бир область ва районнинг илғор бригадирлари ва хўжаликларнинг тажрибаси шундан далолат беради.

Пахта майдонларидаги ғўза етарли бўлиб парвариш тўғри ташкил этилса, эрта мўл ҳосил олинади.

Шуни ҳам назарда тутиш лозимки, айрим далаларда ғўзанинг қалинлиги фан ва илғор практика тавсия этганидан сийракдир. Шунинг учун ҳам ғўза парваришидаги агротехник тадбирларни ўтказишда ғўза тупининг нобуд бўлишига йўл қўймаслик пахта далалари барча меҳнаткашларининг бурчидир. Пахта ҳосилини теришга киришгунга қадар қандай қилиб бўлмасин ғўза қалинлиги нормал ҳолга етказилмоғи зарур.

Ғўза парваришини шундай ташкил этиш кераккі, ғўзанинг ҳамма барглари мумкин қадар ҳосил тўплаш йўлида «ишласин».

Ғўзани мақбул тарзда озиқлантириш ғўза ҳосилдорлик даражасига таъсир кўрсатувчи энг муҳим агротехник усулдир. Тажрибалар ғўза ўсишининг дастлабки босқичларида азот, фосфор, калий, микроэлемент, ҳар хил биостимуляторлар, органик ўғит, аввало, гўнг каби ҳаётий муҳим элементлар билан мумкин қадар кўпроқ таъминланса, унинг ўсиш фазалари анча тезлашишини кўрсатади. Ғўза касалликларга, зараркунандаларга, баланд-паст температураларга бардошли бўлиб қолади, энг муҳими эса шоналаш, гуллаш ва кўсак ҳосил қилиш фазаси эрта бошланади. Эрта тугилган кўсак тўкилиши ғоятда камаяди ва кўсаклар бирмунча қулай экологик шароитларда ривожланади, натижада пахта ҳосили кўпайибгина қолмай, унинг сифати анча яхшиланади. Шунинг учун ишлаб чиқариш илғорлари минерал ўғит ва органик ўғит солишни тўғри ташкил этиш масалаларига ниҳоятда катта эътибор бермоқдалар, барча пахтачилик зоналарида ғўзани минерал ўғит билан озиқлантиришни 10 июлгача тугатиш; солинган ўғитдан мумкин қадар кўпроқ самара олиш ғоят муҳимдир. Нуқул азотли, фосфорли ва калийли ўғит солавериш ғўза ўсиш қонуниятларини бузиб, унга салбий таъсир кўрсатишини эсда тутмоқ лозим. Кеч озиқлантириш ҳам мақбул эмас. Бу нарса кўсак тугиш даврини узайтириб юборади, эрта тугилган кўсакларни тўктириб, ҳосилдорликни камайтириб юборади, энг муҳими эса, пахтанинг сифатини ёмонлаштиради. Пахта пишиб етилиш муддатлари чўзилиб кетади ҳамда ҳосилни машинада теришни ўз вақтида ташкил этиш кечикади.

Бу борада Тошкент область пахтакорларининг орттирган тажрибаси ибратлидир. Улар озиқлантиришни 1 июлгача тугатадилар. Бухоро, Хоразм, Сурхондарё ва Андижон областларининг пахтакорлари эса минерал ўғитни июль ойи биринчи ўн кунлигида солиб бўладилар.

Ғўза ўсишдан орқада қолган шу йилги шароитларда ана шу илғор тажриба ҳамма жойда қўлланмоғи лозим.

Ишлаб чиқариш илғорлари атроф-муҳитнинг омиллари ноқулай келганда ҳам ғўза парваришини яхши ташкил этиш орқали ўсишдан орқада қолишни ҳамиша бартараф этиб келмоқдалар.

Хоразм области пахтакорларининг илғор тажрибалари ана шу жиҳатдан алоҳида эътиборга сазовордир. Бу ерда ҳар йили 100 минг гектардан зиёд майдонда гектар бошига 40 центнердан ортиқ пахта олинмоқда. Органик ўғитдан, аввало, гўнгдан фойдаланишни тўғри ташкил этиш бунда катта роль ўйнайди. Асосий чопиқ маҳалда ҳам, шунингдек культивация ўтказаётганда ҳам органик ўғит солинаверади. Айрим бригадаларда солинаётган гўнг миқдори гектар бошига 30—40 тонна ва ундан кўп бўлмоқда, бу бригадалар гектар бошига 50 центнер ва ундан зиёд пахта олмоқдалар.

Ишлаб чиқариш илғорлари ўз хўжаликларида унумдорлик отрядларини туздилар, бу отрядлар гўнг тайёрлаш ва уни бевосита пахта далаларига етказиш билан шуғулланмоқда. Ўғит махсус мосламалар ёрдамида солинмоқда. Шу тажриба ҳам ҳамма ерда жорий этилмоғи лозим.

Органик модда, шу жумладан гўнг тупроқнинг иссиқлик балансини яхшилайди. Гўнг парчаланиш давомида жуда кўп иссиқ чиқаради, бундан ташқари у кўпгина нафли микроорганизмлар учун озиқланиш манбаи бўлади. Бундай микроорганизмлар ҳам тупроқнинг иссиқлик балансини яхшилайди ва атмосфера азотини олиб йиғиш қобилияти туфайли тупроқ унумдорлигини оширувчи бекиёс манба ҳисобланади. Органик ўғит кўсаклар тўкилишини ғоят камайтириб юборади.

Мавжуд шароитларда ғўза ривожини тезлатиш суғоришни моҳирлик билан ташкил этишга кўп жиҳатдан боғлиқ. Сув тақчиллиги тугилган кўсак ёппасига тўкилиши ёки ҳосил сифати ёмонлашишининг асосий сабабчисидир. Шу билан бирга сувни кўп бериб, ерни захлатиб юборишга ҳам йўл қўймаслик керак. Ғўза ўсишдан орқада қолган ва иссиқ етишмаётган бу йилги шароитларда бунга сира ҳам йўл қўйиб бўлмайди. Кўпчилик зоналарда ғўзани бир суткадан зиёд суғориш унинг ўсишига салбий таъсир кўрсатади, чунки бу тупроқ ҳароратини пасайтириб юборади, илдиз зонасига кислород ўтишини чеклаб қўяди ва бунинг натижасида нафас олиш интенсивлиги камайганлигидан илдиз системасининг ҳаёт фаолияти ёмонлашади. Минерал озуқа элементлари ҳамда сувнинг ғўзага ўтиши ва унда жилиш интенсивлиги эса, шу нафас олишга боғлиқ бўлади.

СоюзНИХИда ўтказилган кўпдан-кўп тажрибалар шундан далолат берадики, тупроқ тафовутларидан қатъи назар ундаги намлик миқдори даланинг энг кўп нам сиғимига нисбатан 70—75 процент миқёсида туриши лозим. Бутун парваришлар давомида намликни ана шу даражада сақлаш ғўзанинг нормал ўсиш жараёнини таъминлайди, тугилган кўсаклар тўкилишини ғоятда камайтириб юборади, яхши технологик хоссаларга эга бўлган эрта ҳосил олишга ёрдам беради. Ғўзани унинг нечоғли ўсганлигига қараб суғориб туриш лозим. Ғўза барглари қуриб қолишига ҳечам йўл қўймаслик керак. Баргларнинг қурий бошлаши ғўзанинг сув режими ғоятда бузилганлигидан далолат беради. Ҳосилнинг тақдири ғўзани сув билан таъминлашга боғлиқ бўлган июнь ва июль ойларида хўжаликларнинг раҳбарлари ва бригадирлар суғоришни тўғри ташкил этишга эътибор беришлари керак. Ғўза суғоришни тўғри ташкил этиш йўли билангина ҳосилдорликни гектар бошига 8—12 центнер ошириш мумкин бўлади.

Сувни миробларнинг қаттиқ назорати остида бериш, эгатларнинг нишаблиги ва узунлигига қараб, сувнинг маромини келтириш лозим. Ғўза кечаю кундуз группа методи билан битта далада суғорилмоғи ва ҳар бир карта 1—2 кунда суғориб чиқилмоғи лозим. Бунинг учун сувчилар сонини 2—3 баравар кўпайтириб, улар учун зарур турмуш шароитларини яратиш, моддий манфаатдорликни ошириш муҳимдир.

Қатор ораларига ишлов бериш ғўза ўсишини жадаллаштиришда ниҳоятда катта аҳамиятга эга. Ҳар бир суғоришдан сўнг шундай ишлов бериб чиқилади. Суғорилган ер етилиши биланоқ қатор ораларига ишлов бериш керак. Шунда культивация тупроқни майдалаб, унинг юз қатламидаги сув ўтказадиган капиллярларни бузади. Эрта культивация тупроқнинг хусусиятини ёмонлаштиради, кесак ҳосил қилиб, илдиз системасига зарар етказади, ҳосилни камайтириб, унинг сифатини пасайтириб юборади. Айни вақтда культивацияда 3—4 кун орқада қолиш ҳосилдорликка катта зарар етказади, ҳосил гектар бошига 7—8 центнергача камайиб кетиши мумкин.

СоюзНИХИ тажрибалари культивация нечоғли кенг ва чуқур ўтказилса, ғўза шунча яхши ривожланишини кўрсатди.

Иссиқ етишмаётган шу йилда ўз вақтида ўтказилган культивациянинг баҳоси йўқ. Ҳар бир хўжаликда барча культиваторлар тонгдан кечгача тинмай ишламоғи лозим. Механизаторлар культивация сифатли ўтказилишидан моддий манфаатдор бўлишлари керак. Культивация билан бир маҳалда эгат олиб кетишга алоҳида эътибор бериш лозим, бу нарса тупроқнинг қизиш майдонини кўпайтиради, чуқурлигини оширади. Сифатли культивация узоқ вақт мобайнида намликни сақлайди, илдиз системасига кислород ўтишини яхшилайди, илдиз фаолият зонасида тупроқни юмшатади. Нафли микроорганизмларнинг фаолияти яхшиланади. Буларнинг ҳаммаси илдиз системасининг ривожланиши учун ниҳоятда қулай шароитларни вужудга келтиради, илдиз системасининг массаси ортади. Бундан ташқари культивация пахтазордаги бегона ўтларни қирувчи муҳим омил ҳисобланади. Культивация қанчалик кенг ва чуқур ўтказилса бегона ўт шунчалик кўп қирилади.

Ғўзанинг ўсишига ёрдам бериш учун бегона ўт ҳамма ерда илдизи билан йўқотилмоғи зарур. Бегона ўтларни бундай қириш усули далани тоза ҳолда сақлайди ва ғўза ўсишидаги қолоқликни тугатишга кафолат бўлади. Чунки бегона ўт жуда кўп озуқа моддаларни ютади, ғўзага соя беради, зараркунанда ва касалликлар урчиши ва тарқалиши учун манба бўлади.

Маълумки, касаллик ва зараркунандалар ҳосилни камайтириб, унинг сифатини ёмонлаштирибгина қолмай ғўзанинг ўсишига қаттиқ тўсқинлик қилади. Шунинг учун ҳам шира, трипса, ўргимчак кана, тунлам каби хавфли зараркунандаларнинг урчиш манбалари профилактик ишлов бериш ғўзанинг ўсишини тезлатишга ёрдам беради. Бу зараркунандалар ёппасига кўпайишига йўл қўймаслик муҳим ишдир. Шунинг учун ҳам зараркунанда манбаларини текшириш, улар ҳақида вақтида сигнал бериш ва ишлов бериш хизмати тегишли даражада бўлмоғи зарур.

Маълумки, сўрувчи зараркунандалар тугилган кўсакка шикаст етказиб, унинг кўплаб тўкилишига сабаб бўлади. Бир туп ғўзада тўкиладиган кўсак ҳатто бир дона кўпайганида ҳам ҳосилдорлик гектар бошига кам деганда 3—4 центнер пасайиб кетади. Ўз вақтида қириб юборилмаса зараркунандалар қанчалик зиён етказиши мумкинлиги шундан кўриниб туради.

Республиканинг пахтакорлари тер тўкиб, пахтачилик фани ва практикасининг илғор ютуқларига суяниб ғўзани қийғос ундириб олишдаги қийинчиликларни бартараф этдилар. Эндиги иш ғўза парваришини тўғри ташкил этишга боғлиқ бўлиб қолди.

Ўзбекистон пахтакорлари иқлим шароитларидан қатъи назар мўл ҳосил олишда бой тажриба орттирганлар. Улар бу йил ҳам давлатга 6 миллион тоннадан ортиқ пахта топширишдан иборат юксак вазифаларини муваффақият билан адо этишларига шубҳа йўқ.

С. Х. ЙЎЛДОШЕВ,
ВАСХНИЛ академиги,
ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими президиумининг раиси,

А. И. ИМОМАЛИЕВ,
ВАСХНИЛ академиги,
СоюзНИХИ директори.

Редактор
М. ҚОРИЕВ.

Р. 02004. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс 64607. Б. — 136. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15